

สารบัญ

หน้า

1. หลักการและเหตุผล	1
2. วัตถุประสงค์	1
3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	1
4. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล	2
5. เกณฑ์การประเมินผล	3
6. การวิเคราะห์ข้อมูล	3
7. ผลการศึกษาการประเมินผลการดำเนินงานของโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2559	4
8. อภิปรายผลการศึกษา	10
9. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา	18
10. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	21
11. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป	24

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

1. หลักการและเหตุผล

สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยกองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน เป็นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการดำเนินโครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (โครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน) ซึ่งได้มีการดำเนินงานโครงการดังกล่าวมาตั้งแต่ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2550-2558 และต่อเนื่องมาจนถึงปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 โดยได้ให้การสนับสนุนงบประมาณ แก่ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการฯ ทำหน้าที่ในการจัดกระบวนการฝึกอบรม เพื่อถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ วิธีคิด วิธีปฏิบัติ และกระบวนการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่เกษตรกรที่เข้าร่วมการฝึกอบรมในโครงการฯ ได้มีโอกาสเรียนรู้และนำความรู้ แนวคิด ทักษะในการ ประกอบอาชีพทางการเกษตรที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมกับสภาพภูมินิเวศและภูมิสังคมของเกษตรกร ดั้งนั้น เพื่อให้ทราบถึงผลสัมฤทธิ์ของการดำเนินงานโครงการฯ ปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้น ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ของเกษตรกร พร้อมทั้งแนวทางในการพัฒนาโครงการฯ กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน จึงได้มอบหมายให้มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ โดยสำนักส่งเสริมและฝึกอบรม กำแพงแสน เป็นที่ปรึกษาทางวิชาการ ในการประเมินผลการดำเนินงานของโครงการฯ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2559

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อประเมินผลระดับความรู้ ความเข้าใจ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และความพึงพอใจที่มีต่อการ จัดฝึกอบรม รวมทั้งประเมินผลการนำความรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติใช้ของเกษตรกรที่ เข้าร่วมโครงการฯ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2559

2.2 เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการฯ และข้อเสนอแนะของเกษตรกรที่เข้าร่วม โครงการฯ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2559

2.3 เพื่อศึกษาถึงองค์ความรู้ทางการเกษตรใหม่ๆ ที่คิดค้นโดยศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ซึ่งได้เข้าร่วม โครงการฯ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 เพื่อจะได้ทราบว่ามียะอะไรใหม่ๆ ที่น่าสนใจและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง สำหรับนำไปกำหนดเป็นหลักสูตรเพิ่มเติมจากเดิมที่มีอยู่แล้วของศูนย์นั้นๆ เพื่อถ่ายทอดหรือขยายผลให้กับเกษตรกรที่เข้า รับการฝึกอบรมภายใต้โครงการฯ ได้มีโอกาสต่อไป

2.4 เพื่อศึกษาการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาชุมชนเกษตรสู่การเป็นชุมชนเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงที่มีความ เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพภูมินิเวศและภูมิสังคม โดยการใช้ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน เป็นต้นแบบและ สถานที่ถ่ายทอดความรู้ประจำท้องถิ่น

2.5 เพื่อจัดทำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพการดำเนินงานโครงการฯ สู่แนวทางการพัฒนาเพื่อขยายผลการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และ เป็นรูปธรรมในการดำเนินงาน โครงการฯ ให้มีความยั่งยืนต่อไป

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ทำการศึกษาและประเมินผลในครั้งนี้ คือ เกษตรกรที่ผ่านการฝึกอบรมจากโครงการพัฒนา ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 และได้ทำการสุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาตามขั้นตอน ดังนี้

3.1 การศึกษาและประเมินผลระดับความรู้ ความเข้าใจตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และความพึงพอใจที่มีต่อการจัดฝึกอบรม ผลการนำความรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติใช้ รวมทั้งปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น และข้อเสนอแนะของเกษตรกรที่ผ่านการฝึกอบรมจากโครงการฯ โดย

1) สุ่มตัวอย่างศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (โครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน) ปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 ด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่าง กระจายใน 4 ภูมิภาค และตามสัดส่วนที่เหมาะสม จำนวน 40 ศูนย์ทั่วประเทศ (ยกเว้นในพื้นที่จังหวัดสตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส)

2) คำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาจากเกษตรกรที่ผ่านการฝึกอบรม ปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 ด้วยสูตรการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane (Yamane, 1967) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% เท่ากับจำนวน 390 ราย จากเกษตรกรที่ผ่านการฝึกอบรม จำนวน 15,200 ราย

3) สุ่มตัวอย่างเกษตรกร จำนวน 390 ราย จากตัวแทนศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านทั่วประเทศ จำนวน 40 ศูนย์ ดังนั้น จะทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากตัวอย่างเกษตรกร เฉลี่ยจำนวน 10 รายต่อศูนย์

3.2 ปราชญ์ชาวบ้านจากศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 จำนวน 143 ศูนย์ ศูนย์ละ 1 ราย รวมทั้งสิ้น 143 ราย

3.3 เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการจากสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด ในพื้นที่ที่ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านเข้าร่วมโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 จังหวัดละ 1 คน

3.4 คณะกรรมการศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน 4 ภูมิภาคๆ ละ 1 ศูนย์ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดทำแผนแม่บท โดยใช้เทคนิคลูกบอลหิมะ (Snowball technique) ในการเลือกตัวแทนศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านที่สามารถเป็นต้นแบบและสถานที่ถ่ายทอดความรู้ประจำท้องถิ่น ร่วมกับการอาศัยคำแนะนำจากผู้ที่เกี่ยวข้องในโครงการฯ

4. เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

1) แบบสอบถาม ได้ถูกออกแบบให้มีข้อคำถามทั้งปลายเปิดและปลายปิด เพื่อใช้ในการสอบถามข้อมูลทั่วไป ความพึงพอใจที่มีต่อการจัดฝึกอบรม ความสามารถที่จะนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผลของการนำความรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติใช้ ปัญหา อุปสรรคที่เกิดขึ้น และข้อเสนอแนะ

2) แบบทดสอบความรู้ โดยการใช้แบบทดสอบผลสัมฤทธิ์แบบถูกผิดในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้านความรู้ ความเข้าใจในแนวคิดและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และความรู้ ความเข้าใจตามวิชาที่ได้รับการฝึกอบรมจากศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน

3) แบบสัมภาษณ์ โดยการใช้แบบประเด็นคำถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลความรู้ทางการเกษตรใหม่ๆ ที่คิดค้นโดยศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อจะได้ทราบว่ามียะอะไรใหม่ๆ ที่น่าสนใจและสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงสำหรับนำไปกำหนดเป็นหลักสูตรเพิ่มเติมจากเดิมที่มีอยู่แล้วของศูนย์นั้นๆ

4) การจัดเวทีชุมชน เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลความรู้ความเข้าใจแผนแม่บทการพัฒนาชุมชนเกษตรสู่การเป็นชุมชนเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพภูมินิเวศและภูมิสังคม โดยการใช้ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านเป็นต้นแบบและสถานที่ถ่ายทอดความรู้ประจำท้องถิ่น มีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอข้อมูล

ที่ได้นำมาวิเคราะห์เบื้องต้นแล้วให้ชุมชนได้รับทราบ และช่วยกันปรับให้ใกล้เคียงความเป็นจริงมากที่สุด รวมทั้งการระดมความคิดเกี่ยวกับปัญหาและการพัฒนาด้านต่างๆ เพื่อนำไปใช้ในการตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับแผนการพัฒนา

5. เกณฑ์การประเมินผล

5.1 การทดสอบความรู้ความเข้าใจ โดยใช้แบบทดสอบ ซึ่งสามารถจำแนกได้ 2 ประเด็น คือ ความรู้ความเข้าใจในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง คะแนนเต็ม 15 คะแนน และความรู้ความเข้าใจในวิชาชีพเฉพาะตามหลักสูตรการจัดฝึกอบรมของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน คะแนนเต็ม 10 คะแนน ต่อ 1 วิชา ทั้งนี้สามารถแบ่งระดับความรู้ความเข้าใจได้ 3 ระดับ คือ ดี ปานกลาง ควรปรับปรุง และกำหนดเกณฑ์ขั้นต่ำที่ร้อยละ 60

ตารางที่ 1 เกณฑ์การให้คะแนนระดับความรู้ ความเข้าใจแนวคิดและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

คะแนน	ระดับ
13-15 คะแนน	ดี
10-12 คะแนน	ปานกลาง
เท่ากับหรือต่ำกว่า 9 คะแนน	ควรปรับปรุง

ตารางที่ 2 เกณฑ์การให้คะแนนระดับความรู้ความเข้าใจในวิชาชีพเฉพาะ

คะแนน	ระดับ
9-10 คะแนน	ดี
7-8 คะแนน	ปานกลาง
เท่ากับหรือต่ำกว่า 6 คะแนน	ควรปรับปรุง

5.2 การประเมินความคิดเห็นของผู้ผ่านการฝึกอบรมจากศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน โดยแบ่งระดับความคิดเห็นและเกณฑ์การให้คะแนนได้ 5 ระดับ ดังนี้

ตารางที่ 3 เกณฑ์การให้คะแนนระดับความคิดเห็นและการแปลผล

ระดับความคิดเห็น	คะแนน	ช่วงคะแนนเฉลี่ย
ง่ายมากที่สุด/ พึงพอใจมากที่สุด	5	4.21-5.00
ง่ายมาก/ พึงพอใจมาก	4	3.41-4.20
ปานกลาง/ พึงพอใจปานกลาง	3	2.61-3.40
ยาก/ พึงพอใจน้อย	2	1.81-2.60
ยากมาก/ พึงพอใจน้อยที่สุด	1	1.00-1.80

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและประเมินผล ผู้เชี่ยวชาญของมหาวิทยาลัยได้พิจารณาสิ่งที่เกี่ยวข้องทั้งหมดของโครงการฯ รวมทั้งได้ประยุกต์ใช้แบบจำลองในการประเมินการฝึกอบรมของ Kirkpatrick ในการศึกษา ปฏิกริยา (Reaction) การเรียนรู้ (Learning) พฤติกรรม (Behavior) และผลกระทบ (Result) เป็นฐานในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

7. ผลการศึกษาการประเมินผลการดำเนินงานของโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2559

7.1 ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปและความพึงพอใจที่มีต่อการจัดฝึกอบรมของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 พบว่า เกษตรกรที่ผ่านการฝึกอบรมจากโครงการฯ ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 49 ปี จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีพื้นที่ทำการเกษตรเป็นของตนเอง โดยมีพื้นที่ไม่เกิน 10 ไร่ มีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5 ราย เป็นแรงงานทางการเกษตรได้เฉลี่ย 3 ราย และเกษตรกรส่วนใหญ่ทำนาเป็นอาชีพหลักของครัวเรือน รองลงมาอาชีพทำสวน

ก่อนเข้ารับการฝึกอบรม ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าเป็นสิ่งที่ได้รับจากการฝึกอบรมเป็นไปตามความต้องการบางส่วน แต่อย่างไรก็ตามจากการเข้าร่วมการฝึกอบรมได้ส่งผลให้มีความมั่นใจในแนวคิดและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้นจนกล้านำไปใช้

ความพึงพอใจที่มีต่อการจัดฝึกอบรม เกษตรกรมีความพึงพอใจในภาพรวมต่อการจัดฝึกอบรมอยู่ในระดับมากที่สุด (คะแนนเฉลี่ย 4.39) โดยเกษตรกรมีความพึงพอใจต่อด้านความรู้และประสบการณ์ของปราชญ์ชาวบ้านและคณะวิทยากรมากที่สุด และมีความพึงพอใจน้อยที่สุดต่อด้านจำนวนห้องอาบน้ำ และห้องสุขา

ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรในการเข้ารับการฝึกอบรม พบว่า เกษตรกรบางส่วนติดภารกิจส่วนตัวทำให้เข้ารับการฝึกอบรมได้ไม่ครบทุกชั่วโมง เนื่องจากต้องดูแลครอบครัว และเวลาในการฝึกอบรมตรงกับช่วงเวลาการเพาะปลูก เนื้อหาวิชาค่อนข้างมากทำให้เกษตรกรจำวิชาที่อบรมไม่ได้

ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรในการเข้ารับการฝึกอบรม พบว่า จำนวนเอกสารมีน้อย และวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการลงมือปฏิบัติไม่เพียงพอกับจำนวนผู้เข้ารับการฝึกอบรม เวลาในช่วงการอบรมค่อนข้างน้อย เนื้อหาวิชามาก ทำให้ต้องเรียนแบบเร่งรัดเกินไป เกษตรกรบางส่วนเดินทางไปยังศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านไม่สะดวก เนื่องจากระยะทางไกล และสภาพอากาศไม่เอื้ออำนวย (อากาศร้อนมาก)

ข้อเสนอแนะจากเกษตรกรในการจัดฝึกอบรม ในด้านรายวิชาในการฝึกอบรม ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านควรเพิ่มรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพ การขยายพันธุ์พืช (ติดตาม เสียยอด ต่อกิ่ง เพาะชำ เป็นต้น) การเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ วิชาหัตถกรรม การถนอมอาหาร การแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร การบรรจุภัณฑ์และการทำการตลาด อีกทั้งควรมีการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการฝึกอบรมให้เพียงพอกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม และมีการแจกเอกสารประกอบการฝึกอบรมทุกรายวิชา ควรมีการจัดฝึกอบรมอย่างต่อเนื่อง บ่อยครั้งให้มากกว่านี้ เช่น การฝึกอบรมทุกๆ 3 เดือน ควรมีเพิ่มการไปดูงานเกษตรกรที่นำความรู้ไปใช้เพื่อให้เกษตรกรเข้าใจและมั่นใจเพิ่มมากขึ้น และการจัดฝึกอบรมควรเน้นการปฏิบัติให้มากกว่านี้ เนื่องจากเกษตรกรอายุค่อนข้างเยอะการนั่งฟังทฤษฎีทำให้จำไม่ค่อยได้ แต่ถ้าลงมือทำจะทำให้จำได้ดีขึ้น และในระหว่างการอบรมควรมีช่วงเวลาพัก ผ่อนคลายให้ผู้เข้ารับการอบรมบ้าง ควรเพิ่มระยะเวลาในการฝึกอบรม เวลานั้นน้อยเกินไป เนื้อหาวิชาค่อนข้างมาก พร้อมทั้งควรจัดการฝึกอบรมในช่วงนอกฤดูการเพาะปลูก ควรคัดเลือกจากผู้ที่มีความตั้งใจจริง ควรมีการนำคนรุ่นใหม่หรือเยาวชนมารับการฝึกอบรมด้วย เพื่อเป็นการสร้างจิตสำนึกให้เกษตรกรรุ่นใหม่มีความรักในอาชีพการทำเกษตรและเป็นการเพิ่มความรู้และสร้างทักษะให้มากขึ้นด้วย อีกทั้งควรมีการอบรมซ้ำให้กับคนที่ผ่านการอบรมไปแล้ว เนื่องจากทำให้เข้าใจมากยิ่งขึ้น เป็นการสร้างประสบการณ์เพิ่มเติม พร้อมทั้งวิทยากรควรลงมือปฏิบัติจริงเพื่อเป็นตัวอย่างให้แก่ผู้เข้ารับการฝึกอบรม และควรมีการสอบถาม ผู้เข้ารับการฝึกอบรมก่อนว่าต้องการอะไรบ้าง เพื่อให้ตรงกับความต้องการของผู้เข้ารับการฝึกอบรม

7.2 ผลการศึกษาในระดับความรู้ ความเข้าใจ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจในแนวคิดและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในระดับปานกลาง และมีความรู้ ความเข้าใจในระดับดีในวิชาการทำบัญชีครัวเรือนมากที่สุด และมีความรู้ ความเข้าใจในวิชาการเลี้ยงปลาน้อยที่สุด

การศึกษาค้นคว้าคิดเห็นต่อประโยชน์จากรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรม เกษตรกรส่วนใหญ่ ได้ถ่ายทอดความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมให้กับคนในครอบครัว ซึ่งคนในครอบครัวเห็นด้วยกับความรู้ที่ได้รับ พร้อมทั้งยังได้ถ่ายทอดความรู้ที่ได้รับให้กับคนในชุมชน และแนะนำให้คนในครอบครัวและชุมชนเข้ารับการฝึกอบรมกับศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน

7.3 ผลการศึกษาผลการนำความรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติใช้ของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 พบว่า เกษตรกรเกือบทั้งหมดนำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปลงมือปฏิบัติตามแนวคิดและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงหลังผ่านการฝึกอบรมภายใน 10 วัน โดยปฏิบัติบางกิจกรรมตามที่ได้รับฝึกอบรม พร้อมทั้งเกษตรกรส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่สามารถนำความรู้ไปปฏิบัติได้ในระดับง่าย และในอนาคตส่วนใหญ่ยังคงจะลงมือปฏิบัติกิจกรรมต่อไป

นอกจากนั้นจากการศึกษาเกษตรกรบางส่วนที่ไม่ลงมือปฏิบัติกิจกรรมหลังเสร็จสิ้นการฝึกอบรม (ร้อยละ 1.65) มีสาเหตุเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวย (สถานที่ สิ่งแวดล้อม) ขาดแคลนปัจจัยจำเป็น (เงินทุน วัสดุ อุปกรณ์ แรงงาน) สมาชิกในครอบครัวให้ความสำคัญน้อย สุขภาพร่างกายไม่เอื้ออำนวย และไม่มีเวลา

การศึกษาค้นคว้าความรู้ตามแนวคิดและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันและดำเนินงานในฟาร์มของเกษตรกรที่มีความรู้ ความเข้าใจในแนวคิดและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงทุกระดับความรู้ (ควรปรับปรุง-ปานกลาง-ดี) พบว่า ส่วนใหญ่นำความรู้ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันและดำเนินงานในฟาร์มของตนเอง (ร้อยละ 98.56)

ข้อเสนอแนะของเกษตรกรการฝึกอบรมควรเน้นการลงมือปฏิบัติจริง เพื่อให้เกิดทักษะในการทำและการแก้ไขปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติ ในระหว่างการฝึกอบรมเกษตรกรต้องมีความตั้งใจอย่างมุ่งมั่น อดทน ไม่ย่อท้อต่อการเรียนรู้ การฝึกอบรมควรมีการศึกษาดูงานในสภาพแวดล้อมที่มีความแตกต่างจากศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านที่ฝึกอบรม เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาพื้นที่ของตนเอง หลังเสร็จสิ้นการฝึกอบรมควรให้เกษตรกรเข้ามาเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ควรมีแปลงสาธิตที่ให้เกษตรกรเข้ามาเรียนรู้ได้ตลอดเวลา ควรมีการสนับสนุนปัจจัยการผลิตกับผู้ที่มีความพร้อมในการลงมือปฏิบัติ ได้แก่ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และวัสดุอุปกรณ์ เป็นต้น และควรเปิดโอกาสให้ผู้ที่เคยผ่านการฝึกอบรมแล้วได้เข้ารับการฝึกอบรมซ้ำ และสนับสนุนให้เกษตรกรที่ผ่านการฝึกอบรมเกิดการรวมกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการนำความรู้ไปปฏิบัติ

7.4 ผลการศึกษาองค์ความรู้ทางการเกษตรใหม่ๆ ที่คิดค้นโดยศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านซึ่งได้เข้าร่วมโครงการฯ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2559

จากศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน 143 แห่ง พบว่า การศึกษาองค์ความรู้ทางการเกษตรใหม่ๆ ที่คิดค้นโดยศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านซึ่งได้เข้าร่วมโครงการฯปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 จากปราชญ์ชาวบ้านประจำศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านทั่วประเทศ จำนวน 143 ศูนย์ พร้อมทั้งเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการฯ จากสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด และตัวแทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน

จำนวน 43 แห่ง (ร้อยละ 30.07) มีการคิดค้นองค์ความรู้ทางการเกษตรใหม่ๆ ที่จะนำไปถ่ายทอดให้เกษตรกร จำนวน 62 องค์ความรู้ โดยมีองค์ความรู้ที่ผ่านการทดลองแล้วและพร้อมจะถ่ายทอดเกษตรกร จำนวน 49 องค์ความรู้ และอีก 13 องค์ความรู้อยู่ระหว่างการทดลอง

7.5 ผลการศึกษาการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาชุมชนเกษตรสู่การเป็นชุมชนเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพภูมินิเวศและภูมิสังคม โดยการใช้ศูนย์เครือข่ายประชาชนชาวบ้านเป็นต้นแบบและสถานที่ถ่ายทอดความรู้ประจำท้องถิ่น ใน 4 ภูมิภาคๆ ละ 1 แห่ง ประกอบด้วย

1) แผนแม่บทพัฒนาชุมชนสู่การเป็นชุมชนเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงบ้านคลองเสียว หมู่ที่ 10 อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี มีพื้นที่ทั้งหมด 2,719 ไร่ เป็นพื้นที่ทำการเกษตร 1,874 ไร่ สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบและสภาพพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำตาปี สภาพดิน ดินชั้นบนเป็นดินร่วนปนทราย ดินชั้นล่างเป็นดินร่วนเหนียว ปนทราย การระบายน้ำดี ความชื้น 0-10 % ดินชนิดนี้เหมาะสำหรับการปลูกยางพาราและปาล์มน้ำมัน กระจายตัว อยู่ทั่วหมู่บ้าน และอีกสภาพดินเป็นดินที่ราบลุ่มลักษณะเป็นดินร่วนมีน้ำขังตลอดปี เหมาะกับพืชบางชนิดที่อยู่ในพื้นที่ เช่น หวาย พืชผักสวนครัว ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นอาชีพหลัก ได้แก่ การทำสวนยางพารา มีพื้นที่ปลูกทั้งหมดจำนวน 1,119 ไร่ และมียางพาราที่ให้ผลผลิต จำนวน 847 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 340 กิโลกรัมต่อไร่ และสวนปาล์มน้ำมัน มีพื้นที่ปลูกทั้งหมดจำนวน 515 ไร่ และมีปาล์มน้ำมันที่ให้ผลผลิต จำนวน 381 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 3,400 กิโลกรัมต่อไร่

ปัญหาของชุมชนเป็นเรื่องการตลาดที่ผูกขาดโดยบริษัทเอกชน ราคาผลผลิตตกต่ำ เกษตรกรมีการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ปลูกพืชชนิดเดียวเป็นเวลานาน ส่งผลในเรื่องของคุณภาพผลผลิต ขาดการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง และต้นทุนการผลิตสูง

จากการวิเคราะห์ปัญหาเกษตรกรในเวทีได้เสนอแนวทางแก้ไข คือ การสร้างกลุ่มเพื่อรวบรวมผลผลิต กำหนดมาตรฐานการรับซื้อผลผลิต ประกันราคาผลผลิต อีกทั้งเน้นการให้ความรู้แก่เกษตรกรในการทำการเกษตรผสมผสาน การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ พัฒนารูปแบบการจัดการการเกษตรให้กับเกษตรกรให้ได้ผลผลิตที่ได้มาตรฐาน

ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงระดับชุมชนบ้านคลองเสียว (นายโกศล สุขเกษม) จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นศูนย์ที่มีการจัดหลักสูตรในการจัดฝึกอบรมและถ่ายทอดองค์ความรู้ในเรื่องของ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ การทำการเกษตรผสมผสาน ตลอดจนการลดต้นทุนการผลิตในการทำการเกษตร โดยทางศูนย์มีวิทยากรที่มีความรู้ ความสามารถที่จะคอยให้คำแนะนำ เป็นที่ปรึกษา และมีเครือข่ายที่เชื่อมโยงทั้งจากหน่วยงานของราชการ เอกชน องค์กรทางการศึกษาที่พร้อมสนับสนุนให้แก่เกษตรกรเกิดการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไปโดยทางศูนย์ฯ ได้ร่วมพิจารณาร่วมกับชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาดังที่กล่าวมา ส่งผลให้เกิดการจัดทำแผนแม่บทพัฒนาชุมชนเกษตรสู่การเป็นชุมชนเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านคลองเสียว หมู่ที่ 10 อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ขึ้น โดยศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงระดับชุมชนบ้านคลองเสียว (นายโกศล สุขเกษม) เป็นต้นแบบในการพัฒนาและขับเคลื่อนการดำเนินงานตามแผนแม่บทชุมชนเกษตรฯ ต่อไป

ตารางที่ 1 แผนแม่บทพัฒนาชุมชนสู่การเป็นชุมชนเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงบ้านคลองเสียว

ที่	โครงการ	วัตถุประสงค์	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
1	โครงการจัดตั้งสหกรณ์ผู้ผลิตยางพารา	เพื่อเป็นแหล่งรับซื้อและรวบรวมผลผลิตของสมาชิก เป็นแหล่งจำหน่ายปัจจัยการผลิต แหล่งทุน ตลอดจนเป็นสถานที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ต่างๆที่เหมาะสมให้กับเกษตรกร	ศูนย์ปราชญ์ฯ กสส./ กตส. สป.กษ.
2	โครงการส่งเสริมการทำเกษตรแบบผสมผสาน	เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรมีผลผลิตจำหน่ายได้ตลอดทั้งปี อีกทั้งเป็นการป้องกันความเสี่ยงในด้านราคา เกษตรกรสามารถมีผลผลิตจำหน่ายได้หลากหลายมากขึ้น	ศูนย์ปราชญ์ฯ สถาบันการศึกษา สป.กษ.
3	โครงการฝึกอบรมการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร	เพื่อการเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิตทางการเกษตร	ศูนย์ปราชญ์ฯ สถาบันการศึกษา สป.กษ.
4	โครงการส่งเสริมตลาด Online (E-Commerce)	เพื่อเพิ่มช่องทางการตลาดที่สามารถกำหนดราคาได้ตามความเหมาะสม อีกทั้งเป็นการประชาสัมพันธ์ผลผลิตทางการเกษตรของพื้นที่ให้กับสังคมทั่วโลกได้เห็น เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้อีกทางหนึ่งด้วย	ศูนย์ปราชญ์ฯ สถาบันการศึกษา สป.กษ.

2) แผนแม่บทพัฒนาชุมชนเกษตรสู่การเป็นชุมชนเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านม่วงไข่ หมู่ที่ 8 ตำบลกระเจาย อำเภอบ้านดุง จังหวัดยโสธร บ้านม่วงไข่มีพื้นที่ประมาณ 1,499 ไร่ หรือ 2.31 ตารางกิโลเมตร พื้นที่ส่วนใหญ่ทำเกษตรกรรม ประมาณ 1,314 ไร่ และเป็นพื้นที่สำหรับปลูกสร้างบ้านเรือน ที่อยู่อาศัย 135 ไร่ สภาพดินเป็นดินร่วนทรายถึงทรายจัด มีความอุดมสมบูรณ์โดยธรรมชาติต่ำและง่ายต่อการชะล้างพังทลายของดิน ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนา มันสำปะหลัง ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ และรับจ้างทั่วไป ตามลำดับ

ปัญหาของชุมชนเป็นเรื่องราคาผลผลิตตกต่ำ ต้นทุนการผลิตค่อนข้างสูง (พันธุ์พืช ยาปราบศัตรูพืช ยาปราบวัชพืช ปุ๋ย และแรงงาน) การทำการเกษตรที่ใช้สารเคมีค่อนข้างมาก ไม่มีแหล่งน้ำเพื่อการทำการเกษตรต้องอาศัยน้ำฝน ไม่มีการจัดบันทึกบัญชีรายรับ รายจ่ายของครัวเรือน

จากการวิเคราะห์ปัญหาเกษตรกรในเวทีได้เสนอแนวทางแก้ไข คือ การสร้างกลุ่มเพื่อการทำเกษตรอินทรีย์ผลผลิตทางการเกษตรที่ได้มาตรฐาน การใช้สารกำจัดศัตรูพืชจากสารสกัดจากธรรมชาติ ส่งเสริมสนับสนุนพันธุ์พืชที่เหมาะสมกับพื้นที่ อีกทั้งการใช้น้ำบาดาลในการทำการเกษตร

ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติจังหวัดยโสธร (นายนิคม เพชรผา) จังหวัดยโสธร มีการจัดการส่งเสริมความรู้และทักษะให้กับชุมชน เพื่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน เนื่องจากศูนย์ฯมีการจัดฝึกอบรม หลักสูตร “วิถีชีวิตและการเฝ้าอยู่เฝ้ากิน” โดยมีเนื้อหาประกอบด้วย การทำปุ๋ยอินทรีย์น้ำ-ผง-ปั้นเม็ด การลดรายจ่ายโดยทำน้ำยาซักผ้า สบู่ การทำน้ำส้มควันไม้ เผาถ่าน การทำน้ำมันไบโอดีเซล การปลูกผัก ผลไม้ และการปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง การรวมกลุ่มเกษตรกรและการบริหารจัดการกลุ่ม การรวมตัวเป็นเครือข่ายที่ยึดมั่นคุณธรรม ชยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ เสียสละ และกตัญญู ทั้งนี้ทางศูนย์กสิกรรมธรรมชาติจังหวัดยโสธร (นายนิคม เพชรผา) ได้เข้าร่วมพิจารณา ร่วมกับชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาดังที่กล่าวมา ส่งผลให้เกิดการจัดทำแผนแม่บทพัฒนาชุมชนเกษตรสู่การเป็นชุมชนเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านม่วงไข่ หมู่ 8 ตำบลกระเจาย อำเภอบ้านดุง จังหวัดยโสธรขึ้น โดยศูนย์กสิกรรมธรรมชาติจังหวัดยโสธร (นายนิคม เพชรผา) เป็นต้นแบบในการพัฒนาและขับเคลื่อนการดำเนินงานตามแผนแม่บทชุมชนเกษตรฯ ต่อไป

ตารางที่ 2 แผนแม่บทพัฒนาชุมชนเกษตรสู่การเป็นชุมชนเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านม่วงไข่

ที่	โครงการ	วัตถุประสงค์	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
1	โครงการส่งเสริมการทำ การเกษตรอินทรีย์ชีวภาพ ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียง	สร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักของเกษตรกร ในการทำการเกษตรอินทรีย์เพื่อเป็นการยกระดับการผลิตให้มี คุณภาพ โดยมุ่งเน้นการให้ความรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติจริง โดยใช้ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านในพื้นที่เป็นแหล่งเรียนรู้	ศูนย์ปราชญ์ฯ สถาบันการศึกษา สป.กษ.
2	โครงการรวมกลุ่มเกษตร อินทรีย์	เพื่อเป็นการสร้างจุดเด่นให้กับผลผลิตทางการเกษตรในพื้นที่ ยกระดับการผลิตให้ได้มาตรฐานสากล	ศูนย์ปราชญ์ฯ สถาบันการศึกษา/ สป.กษ.
3	โครงการส่งเสริมการผลิต พันธุ์พืชใช้เอง	เพื่อให้เกษตรกรมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการผลิตพันธุ์พืช ใช้เอง และสามารถผลิตไว้ใช้ในฟาร์มตนเองได้ ลดต้นทุนใน เรื่องค่าพันธุ์พืช	ศูนย์ปราชญ์ฯ สถาบันการศึกษา สป.กษ.
4	โครงการส่งเสริมตลาด Online (E-Commerce)	เพื่อเพิ่มช่องทางการตลาดที่สามารถกำหนดราคาได้ตามความ เหมาะสม อีกทั้งเป็นการประชาสัมพันธ์ผลผลิตทางการเกษตร ของพื้นที่ให้กับสังคมทั่วโลกได้เห็น เป็นการส่งเสริมการ ท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้อีกทางด้วย	ศูนย์ปราชญ์ฯ สถาบันการศึกษา สป.กษ.
5	โครงการฝึกอบรมการแปรรูป ผลผลิตทางการเกษตร	เพื่อการเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิตทางการเกษตร	ศูนย์ปราชญ์ฯ สถาบันการศึกษา/ สป.กษ.

3) แผนแม่บทพัฒนาชุมชนเกษตรสู่การเป็นชุมชนเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ตำบลดอนแก้ว อำเภอสารภ จังหวัดเชียงใหม่ พื้นที่ทั้งสิ้น 6.92 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 4,325 ไร่ สภาพภูมิประเทศของตำบลดอนแก้ว เป็นพื้นที่ราบลุ่ม ไม่มีป่าและภูเขา พื้นที่เป็นลักษณะแอ่งกระทะ สภาพดินทั่วไปเป็นดินร่วนปนทราย มีแหล่งน้ำสำคัญที่ใช้ในการเกษตร คือลำเหมืองต่างๆ ลักษณะภูมิอากาศโดยทั่วไปมี 3 ฤดู คือ ฤดูฝน ฤดูหนาว และฤดูร้อน บริเวณพื้นที่ชุมชน/ ที่อยู่อาศัย จะมีลักษณะเป็นดินร่วนปนทราย ส่วนบริเวณพื้นที่เพาะปลูกจะมีลักษณะเป็นดินเหนียว การใช้ประโยชน์ ส่วนใหญ่ใช้ในการทำนา ในบริเวณที่มีแหล่งน้ำใช้ปลูกพืชไร่ พืชผัก และยาสูบในช่วงฤดูแล้ง

ปัญหาของชุมชนเป็นเรื่องราคาผลผลิตไม่แน่นอน เกษตรกรรายได้ต่ำ ขาดแคลนแหล่งน้ำ การแย่งใช้น้ำ

จากการวิเคราะห์ปัญหาเกษตรกรในเวทีได้เสนอแนวทางแก้ไข คือ การสร้างตลาดสินค้าคุณภาพ การเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ผลผลิตในพื้นที่ การสร้างเอกลักษณ์ของผลผลิต ส่งเสริมความรู้ในการบริหารจัดการน้ำ การส่งเสริมการปลูกพืชพึ่งพิงกัน พืชใช้น้ำน้อย

ศูนย์เรียนรู้สานสัมพันธ์เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง (นางทองดี โพธิยอง) จังหวัดเชียงใหม่ มีการทำการเกษตรตามแนววิถีเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพึ่งพาตนเองในระดับครอบครัว โดยมีหลักสูตรที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับฐานอาหารและยา การเรียนรู้เรื่องของผักปลอดภัย น้ำเต้าหู้ถั่วพู การดูแลสุขภาพ ฐานพลังงาน การเรียนรู้การทำถ่านที่ได้คุณภาพและน้ำส้มควันไม้ พืชพลังงานทดแทนในการผลิตน้ำมันไบโอดีเซล ฐานลดต้นทุนการผลิตทางการเกษตร การเรียนรู้เรื่องของการวิเคราะห์ดินเพื่อการเพาะปลูก การทำปุ๋ยหมัก การทำปุ๋ยน้ำอินทรีย์ชีวภาพ การทำดินระเบิด ฐานผลิตของกิน/ ของใช้ในครัวเรือน การเรียนรู้เรื่องของน้ำยาอเนกประสงค์ การทำการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การทำการเกษตรพอเพียงในพื้นที่บ้าน/ การทำกิจกรรม ลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว ทั้งนี้ทางศูนย์เรียนรู้สานสัมพันธ์เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง (นางทองดี โพธิยอง) ได้เข้าร่วมพิจารณาร่วมกับชุมชน และหน่วยงาน

ที่เกี่ยวข้องในการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาดังที่กล่าวมา ส่งผลให้เกิดการจัดทำแผนแม่บทพัฒนาชุมชนเกษตรสู่การเป็นชุมชนเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ตำบลดอนแก้ว อำเภอสарภักดิ์ จังหวัดเชียงใหม่ขึ้น โดยศูนย์เรียนรู้ฐานสัมพันธ์เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง (นางทองดี โพธิยอง) เป็นต้นแบบในการพัฒนาและขับเคลื่อนการดำเนินงานตามแผนแม่บทชุมชนเกษตรฯ ต่อไป

ตารางที่ 3 แผนแม่บทพัฒนาชุมชนเกษตรสู่การเป็นชุมชนเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ตำบลดอนแก้ว

ที่	โครงการ	วัตถุประสงค์	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
1	โครงการรวมกลุ่มผลิตลำไยอินทรีย์	เพื่อเป็นการสร้างจุดเด่นให้กับลำไยในพื้นที่ ยกระดับการผลิตให้ได้มาตรฐานสากล	ศูนย์ปราชญ์ฯ สป.กษ.
2	โครงการบริหารจัดการน้ำเพื่อการผลิตที่มีคุณภาพ	เพื่อให้เกษตรกรสามารถจัดการบริหารน้ำภายในฟาร์มของตนเองได้ สร้างความรู้ ความเข้าใจในรูปแบบการให้น้ำตามรูปแบบการให้น้ำวิธีต่างๆ การคำนวณปริมาณการใช้น้ำ อีกทั้งการวางแผนการใช้น้ำในฟาร์มของตนเอง	ศูนย์ปราชญ์ฯ สถาบันการศึกษา สป.กษ.
3	โครงการส่งเสริมการปลูกพืชแบบผสมผสาน	เพื่อให้มีความหลากหลายทางการผลิต เป็นการป้องกันความเสี่ยงจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ที่อาจมีปัญหาด้านราคา และสามารถจำหน่ายได้ตลอดทั้งปีได้อีกด้วย	ศูนย์ปราชญ์ฯ สป.กษ.
4	โครงการฝึกอบรมการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร	เพื่อการเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิตทางการเกษตร	ศูนย์ปราชญ์ฯ สถาบันการศึกษา/ สป.กษ.

4) แผนแม่บทพัฒนาชุมชนเกษตรสู่การเป็นชุมชนเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงหมู่ที่ 2 ตำบลท่ามะขาม อำเภอมือง จังหวัดกาญจนบุรี สภาพภูมิประเทศของตำบลท่ามะขาม โดยทั่วไปเป็นที่ราบริมฝั่งแม่น้ำ มีพื้นที่ ที่เป็นภูเขาอยู่ในเขตหมู่ที่ 1 และหมู่ที่ 5 เรียกว่าเขาพุงราง เขาใหญ่ ส่วนพื้นที่ที่ตั้งอยู่ในเขต หมู่ที่ 3 หมู่ที่ 4 เรียกว่า เขาโพลัน นอกจากนี้ยังมีแม่น้ำแควใหญ่ไหลผ่านส่วนกลางของตำบล ในแนวทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ไปยังตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้แบ่งพื้นที่ออกเป็น สองฝั่งแม่น้ำ คือ หมู่ที่ 1 หมู่ที่ 2 และหมู่ที่ 5 อยู่ทางด้านฝั่งซ้ายของแม่น้ำ หมู่ที่ 3 และหมู่ที่ 4 อยู่บนฝั่งขวาของแม่น้ำ สำหรับพื้นที่ในเขตเทศบาลตำบลท่ามะขาม พื้นที่ส่วนใหญ่ที่ใช้ในการเกษตร ปลูกพืชไร่ และการทำนาข้าว มีชุมชนอยู่อาศัยกระจายทั่วไป และจะอยู่อาศัยอย่างหนาแน่นบริเวณริมสองฝั่งแม่น้ำแควใหญ่ ส่วนการใช้พื้นที่เพื่อการพาณิชย์กรรม จะตั้งอยู่เรียงรายบริเวณริมถนนแสงชูโต และถนนสายหลักภายในหมู่บ้าน ปัญหาของชุมชน ได้แก่ ราคาผลผลิตไม่แน่นอน เกษตรกรรายได้ต่ำ ขาดแคลนแหล่งน้ำ และการแย่งใช้น้ำ

จากการวิเคราะห์ปัญหาเกษตรกรในเวทีได้เสนอแนวทางแก้ไข คือ การสร้างตลาดสินค้าคุณภาพ การเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ผลผลิตในพื้นที่ การสร้างเอกลักษณ์ของผลผลิต ส่งเสริมความรู้ในการบริหารจัดการน้ำ และการส่งเสริมการปลูกพืชพึ่งพิงกันและพืชใช้น้ำน้อย

ศูนย์พัฒนาเทคโนโลยีการเกษตรและพลังงานทางเลือกกาญจนบุรี (นางทิวพร ศรีวรกุล) จังหวัดกาญจนบุรี มีแนวคิดในเรื่องของการพึ่งพาตนเอง การรณรงค์ให้เกษตรกรหันมาทำการเกษตรแบบพึ่งพาตนเอง ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดี จักรีนฤพดินทรสยามินทรราช บรมนาถบพิตร มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ มีการค้นคว้าวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพเพื่อการกสิกรรม การเพาะเลี้ยงสัตว์ การแพทย์เภสัชกรรม การพลังงานและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม

อย่างรู้คุณค่า โดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ควบคู่ไปกับการถ่ายทอดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ชุมชน และบุคคลทั่วไปได้นำไปใช้ในการดำเนินชีวิต ทั้งนี้ทางศูนย์พัฒนาเทคโนโลยีการเกษตรและพลังงานทางเลือกกาญจนบุรี (นางทิวพร ศรีวรกุล) ได้เข้าร่วมพิจารณาร่วมกับชุมชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาดังที่กล่าวมา ส่งผลให้เกิดการจัดทำแผนแม่บทพัฒนาชุมชนเกษตรสู่การเป็นชุมชนเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงหมู่ที่ 2 ตำบลท่ามะขาม อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรีขึ้น โดยศูนย์พัฒนาเทคโนโลยีการเกษตรและพลังงานทางเลือกกาญจนบุรี (นางทิวพร ศรีวรกุล) เป็นต้นแบบในการพัฒนาและขับเคลื่อนการดำเนินงานตามแผนแม่บทชุมชนเกษตรฯ ต่อไป

ตารางที่ 4 แผนแม่บทพัฒนาชุมชนเกษตรสู่การเป็นชุมชนเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงชุมชน หมู่ที่ 2 ตำบลท่ามะขาม อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี

ที่	โครงการ	วัตถุประสงค์	หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
1	โครงการปลูกพืชอินทรีย์	เพื่อเป็นการเพิ่มคุณภาพผลผลิต อีกทั้งตลาดสินค้าอินทรีย์ ก็เป็นที่ต้องการมากขึ้น เกษตรกรสามารถสร้าง Brand สินค้าอินทรีย์ให้กับชุมชนของตนเอง	ศูนย์ปราชญ์ฯ สป.กษ.
2	โครงการส่งเสริมการทำ การเกษตรแบบผสมผสาน	เพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรมีผลผลิตจำหน่ายได้ตลอดทั้งปี อีกทั้งเป็นการป้องกันความเสี่ยงในด้านราคา เกษตรกรสามารถมีผลผลิตจำหน่ายได้หลากหลายมากขึ้น	ศูนย์ปราชญ์ฯ สป.กษ.
3	โครงการส่งเสริมการรวมกลุ่ม การผลิต	เพื่อเป็นให้เกิดการรวมกลุ่มกันในการจัดหาปัจจัยการผลิต การตลาด การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างอำนาจในการต่อรอง ทั้งเรื่องราคาปัจจัยการผลิตและราคาขาย	ศูนย์ปราชญ์ฯ สป.กษ.
4	โครงการฝึกอบรมเทคนิคการ ผลิตพันธุ์พืช	เพื่อให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจในการผลิตเมล็ดพันธุ์ ใช้เองในฟาร์มเพื่อลดต้นทุนการผลิตในเรื่องพันธุ์พืช	ศูนย์ปราชญ์ฯ สถาบันการศึกษา/ สป.กษ.

8. อภิปรายผลการศึกษา

8.1 ผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปและความพึงพอใจที่มีต่อการจัดฝึกอบรมของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2559

1) จากผลการศึกษาข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรที่ผ่านการฝึกอบรมจากศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ปี พ.ศ. 2559 ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีอายุเฉลี่ยอยู่ที่ 49 ปี และเมื่อเปรียบเทียบกับผลการประเมินผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 2557 และ 2558 (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2556 2557 และ 2558) เกษตรกรที่เข้ารับการฝึกอบรมมีอายุเฉลี่ย 46 ปี 48 ปี และ 49 ปี จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าอายุเฉลี่ยของเกษตรกรที่เข้ารับการฝึกอบรมทั้ง 4 ปี มีความใกล้เคียงกัน ทั้งนี้เมื่อจำแนกเกษตรกรตามช่วงอายุ เกษตรกรส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 41 ปีขึ้นไปถึงร้อยละ 76.94 ประกอบกับเกษตรกรส่วนใหญ่ (ร้อยละ 77.51) มีพื้นที่ทำการเกษตรเป็นของตนเอง ไม่เกิน 20 ไร่ (ร้อยละ 69.17) มีแรงงานทางการเกษตรเฉลี่ย 3 ราย/ ครัวเรือน และจากการเข้ารับการฝึกอบรมกับศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านได้แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรมีความคิดเห็นว่สิ่งที่ได้รับจากการฝึกอบรมเป็นไปตามความต้องการบางส่วน (ร้อยละ 55.76) อีกทั้งจากการฝึกอบรมได้ส่งผลให้เกษตรกรส่วนใหญ่มีความมั่นใจในแนวคิดและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากขึ้นจนกล้านำไปใช้ (ร้อยละ 69.65)

จากผลการศึกษาในข้างต้นแสดงให้เห็นว่า เกษตรกรส่วนใหญ่อยู่ในช่วงวัยทำงานมีพื้นที่เป็นของตนเองและมีขนาดพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการบริหารจัดการจากจำนวนแรงงานที่มีอยู่ ซึ่งหากเกษตรกรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (หลังผ่านการฝึกอบรมจากศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน) ให้สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ที่ได้เรียนมาตามความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและอาชีพที่ตนเอง พร้อมทั้งมีการให้คำปรึกษาและติดตามผลการดำเนินงานกิจกรรมของเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง โดยสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดร่วมกับศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านก็จะสร้างความมั่นใจในการที่จะนำองค์ความรู้ไปปฏิบัติทั้งด้านการประกอบอาชีพการเกษตรและการใช้ชีวิตประจำวัน ซึ่งจะส่งผลให้เกษตรกรดังกล่าวเกิดการพัฒนาสู่การพึ่งพาตนเองและสร้างความมั่นคงให้กับตนเอง ครอบครัว และชุมชนได้อย่างยั่งยืนมากยิ่งขึ้น

2) จากผลการศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อการจัดฝึกอบรม พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจในภาพรวมต่อการจัดฝึกอบรมของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านอยู่ในระดับมากที่สุดที่คะแนนเฉลี่ย 4.39 และมีความพึงพอใจต่อด้านความรู้และประสบการณ์ของปราชญ์ชาวบ้านและคณะวิทยากรมากที่สุด ซึ่งจากผลการศึกษาดังกล่าวหากพิจารณาความพึงพอใจด้านต่างๆ จะพบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจต่อด้านจำนวนห้องอาบน้ำและห้องสุขา น้อยที่สุด รองลงมาด้านความเหมาะสมของสถานที่พักแรม ซึ่งสอดคล้องกับผลการประเมินผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2558) เกษตรกรมีความพึงพอใจต่อด้านจำนวนห้องอาบ น้ำน้อยที่สุด รองลงมาด้านความสะอาดของห้องอาบ น้ำและห้องสุขา และการประสานงานของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านก่อนเข้ารับการฝึกอบรม ซึ่งสอดคล้องกับผลการประเมินผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2557) เกษตรกรมีความพึงพอใจต่อด้านความสะอาดของห้องอาบ น้ำและห้องสุขา น้อยที่สุด รองลงมา ด้านการประสานงานของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านก่อนเข้ารับการฝึกอบรม และด้านจำนวนห้องอาบ น้ำและห้องสุขา และสอดคล้องกับผลการประเมินผลการดำเนินงานโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2556) เกษตรกรมีความพึงพอใจต่อด้านความสะอาดของห้องอาบ น้ำและห้องสุขา น้อยที่สุด รองลงมา ด้านการประสานงานของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านก่อนเข้ารับการฝึกอบรม และด้านจำนวนห้องอาบ น้ำและห้องสุขา

ซึ่งจากผลการศึกษาทั้ง 3 ปี ได้แสดงให้เห็นว่าเกษตรกรที่เข้าร่วมการฝึกอบรมกับศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านมีความพึงพอใจน้อยในด้านจำนวนห้องน้ำที่อาจจะไม่เพียงพอกับจำนวนผู้เข้ารับการฝึกอบรม ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเร่งการพัฒนาด้านสุขลักษณะของห้องอาบ น้ำ ห้องสุขา และเพิ่มจำนวนของห้องน้ำให้มีสัดส่วนที่พอเหมาะกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม

8.2 ผลการศึกษาระดับความรู้ ความเข้าใจ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2559

1) จากผลการศึกษาความรู้ ความเข้าใจในรายวิชาที่เกษตรกรได้รับการฝึกอบรมกับศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน พบว่า เกษตรกรมีความรู้ ความเข้าใจในวิชาการทำบัญชีครัวเรือนสูงที่สุด รองลงมาวิชาการลดต้นทุนการผลิต วิชาการวางแผนชีวิต เช่นเดียวกับ ผลการประเมินผลการดำเนินงานของโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2557 (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2557) ที่เกษตรกรมีระดับความรู้ความเข้าใจในวิชาการทำบัญชี

ครัวเรือนสูงสุด รองลงมาวิชาเกษตรทฤษฎีใหม่ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการทำน้ายา
อเนกประสงค์ เช่นเดียวกับผลการประเมินผลการดำเนินงานของโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน
ปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 (มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2558) เกษตรกรผู้ให้ข้อมูลมีระดับความรู้ ความเข้าใจใน
วิชาการทำบัญชีครัวเรือนสูงสุด รองลงมาวิชาการทำน้ายาอเนกประสงค์ การเพาะเห็ด และเกษตรทฤษฎีใหม่

จากผลการศึกษาที่มีความสอดคล้องกันดังกล่าว ทำให้ทราบว่าเกษตรกรเห็นถึงประโยชน์และความสำคัญ
ของการทำบัญชีครัวเรือน ส่งผลให้เป็นแรงกระตุ้น ผลักดันให้เกษตรกรเห็นคุณค่าและเกิดความตั้งใจในการเรียนรู้
ในรายวิชาบัญชีครัวเรือน ซึ่งเป็นความรู้พื้นฐานที่ทำให้เกษตรกรสามารถวางแผนการใช้จ่ายและการบริหารจัดการปัจจัยการ
ผลิตเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ตนเองและครอบครัวได้เป็นอย่างดี ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรที่จะให้ความสำคัญ
กับการขยายผลการถ่ายทอดความรู้วิชาการทำบัญชีครัวเรือน โดยควรมุ่งเน้นในเรื่องการประยุกต์ใช้หรือการใช้ผลจาก
การทำบัญชีครัวเรือนไปปรับเปลี่ยนการใช้จ่ายในครัวเรือนการใช้จ่ายในฟาร์มเพื่อการลดต้นทุนการผลิตและ
เพิ่มรายได้ให้กับครอบครัวของตนเอง

2) จากการวิเคราะห์ผลการประเมินผลระดับความรู้ ความเข้าใจรายวิชาต่างๆ จำนวน 26 รายวิชา จะเห็นได้ว่า
เกษตรกรร้อยละ 48.82 ได้เรียนรู้วิชาการทำน้ายาหมักชีวภาพ เกษตรกรร้อยละ 42.82 ได้เรียนรู้วิชาการเผาถ่าน
เกษตรกรร้อยละ 39.76 ได้เรียนรู้การใช้ประโยชน์จากน้ำส้มควันไม้ ซึ่งทั้ง 3 วิชา จัดอยู่ในกลุ่มวิชาที่มีความสำคัญ
ในการพัฒนาระบบพื้นฐานของการทำการเกษตรให้สามารถพึ่งพาตนเองจากสภาพแวดล้อมที่มีความสมดุลและ
เกื้อกูลกัน แต่เมื่อทดสอบความรู้ของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีความรู้ ความเข้าใจในกลุ่มวิชาดังกล่าวในระดับ
ปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอแนะของเกษตรกรบางส่วน คือ การจัดการเรียนรู้แก่เกษตรกรควรให้ความสำคัญ
กับการได้ลงมือปฏิบัติจริงและให้ความรู้ทางวิชาการเพิ่มเติมในระหว่างฝึกปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความชำนาญและ
ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ จากข้อมูลข้างต้น แสดงให้เห็นว่า กลุ่มวิชาดังกล่าวอาจจะต้องอาศัยเทคนิคและความชำนาญ
ที่ได้จากการลงมือปฏิบัติจริง จึงทำให้เกษตรกรสามารถเรียนรู้หรือทำความเข้าใจได้ค่อนข้างน้อย ดังนั้น ผู้ที่มีส่วน
เกี่ยวข้องควรมีการปรับปรุงวิธีการถ่ายทอดความรู้ให้สามารถเข้าใจได้ง่าย อีกทั้งควรมีการเพิ่มฝึกปฏิบัติในระหว่างการ
ฝึกอบรมให้มากขึ้น

8.3 ผลการศึกษาผลการนำความรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปปฏิบัติใช้ของเกษตรกร ที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2559

1) จากผลการศึกษานำความรู้ไปประยุกต์ ปฏิบัติใช้ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 98.35 นำความรู้ตาม
แนวคิดและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวันและดำเนินงานในฟาร์มของตนเอง โดยการเริ่ม
ลงมือประยุกต์ ปฏิบัติบางกิจกรรมหลังผ่านการฝึกอบรมไม่เกิน 10 วัน (ร้อยละ 79.90) พร้อมทั้งมีความคิดเห็นว่า
ยังคงจะลงมือปฏิบัติกิจกรรมตามที่ได้เรียนรู้ต่อไปในอนาคต (ร้อยละ 100) นอกจากนั้นเกษตรกรได้เห็นถึงประโยชน์
จากองค์ความรู้และเทคนิคที่ได้รับจากการฝึกอบรม โดยได้ถ่ายทอดความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมให้กับคน
ในครอบครัว (ร้อยละ 98.12) คนในชุมชน (ร้อยละ 94.82) พร้อมทั้งเกษตรกรร้อยละ 99.29 ได้แนะนำให้คน
ในครอบครัวและชุมชนเข้ารับการศึกษาอบรมกับศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน

จากข้อมูลข้างต้น เห็นได้ว่าจากการบูรณาการความร่วมมือระหว่างสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและ
สหกรณ์ โดยกองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืนกับศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน

โดยปราชญ์ชาวบ้านและคณะวิทยากรในการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแก่เกษตรกร ให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนทัศนคติ แนวคิดและพฤติกรรมในการประกอบอาชีพเกษตรกรและดำเนินชีวิตด้วยการพึ่งพาตนเองได้อย่างเหมาะสมกับสภาพภูมินิเวศและภูมิสังคม ภายใต้โครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ สามารถบรรลุตามเป้าหมายของโครงการฯ ดังนั้น ควรมีการติดตาม ให้คำปรึกษาแก่เกษตรกรที่นำความรู้ไปปฏิบัติ เพื่อเป็นที่ปรึกษาให้แก่เกษตรกรและส่งเสริมสนับสนุน ให้เกษตรกรสามารถประยุกต์ใช้องค์ความรู้ที่ได้เรียนรู้มาให้มีประสิทธิภาพและเกิดผลสำเร็จในการพัฒนาตนเอง พัฒนาอาชีพ เพื่อให้เกิดการพึ่งพาตนเองและสร้างความมั่นคงให้กับตนเอง ครอบครัว และชุมชนได้อย่างยั่งยืน

2) จากผลการศึกษาเกี่ยวกับการไม่นำความรู้ไปประยุกต์ปฏิบัติของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรร้อยละ 1.65 ไม่นำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ปฏิบัติ เนื่องจาก สภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวย (สถานที่ และสภาพแวดล้อม) ขาดแคลนปัจจัยจำเป็น (เงินทุน วัตถุดิบ แรงงาน) สมาชิกในครัวเรือนให้ความสำคัญน้อย และไม่มีเวลา รวมถึงเหตุผลอื่นๆ อาทิ สุขภาพไม่เอื้ออำนวย และเกษตรกรบางรายมีอายุมาก เป็นต้น สอดคล้องกับผลการประเมินผลการดำเนินงาน โครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2558 อย่างไรก็ตาม จากการสอบถามความคิดเห็น เกษตรกรที่ไม่ได้นำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ปฏิบัติ พบว่า เกษตรกรร้อยละ 14.29 แสดงความคิดเห็นว่าในอนาคต จะเริ่มลงมือปฏิบัติกิจกรรมตามที่ได้รับเรียนรู้มาเพราะต้องการลดรายจ่ายภายในครัวเรือน ดังนั้น เพื่อให้เกิดความสำเร็จในการพัฒนาเกษตรกรสู่การนำความรู้ไปประยุกต์ปฏิบัติ ควรมีการติดตามให้คำปรึกษาหรือเป็นที่ปรึกษาให้แก่เกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรที่ได้รับความรู้ หลังการถ่ายทอดความรู้ไปแล้วไม่เกิน 10 วัน หรืออย่างน้อยที่สุดไม่ควรเกิน 1 เดือน เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ปฏิบัติใช้ให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรมมากที่สุด

8.4 ผลการศึกษาผลการทำเกษตรกรรมยั่งยืนและจำนวนพื้นที่ทำการเกษตรกรรมยั่งยืน

เกษตรกรร้อยละ 43.41 มีพื้นที่ทำเกษตรกรรมยั่งยืนแบบเกษตรผสมผสาน เกษตรกรมีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 10.93 ไร่ โดยส่วนใหญ่มีพื้นที่ไม่เกิน 10 ไร่ โดยทางปราชญ์ชาวบ้านมุ่งเน้นในการพัฒนาด้านองค์ความรู้ในการทำการเกษตรเพื่อการลดต้นทุนและการสร้างรายได้ให้เกษตรกร ในส่วนของความคิดเห็นเจ้าหน้าที่เกษตรและสหกรณ์ จังหวัดมุ่งเน้นในการทำทฤษฎีใหม่และเกษตรอินทรีย์เพื่อความยั่งยืน แนวคิดการพัฒนาการเกษตรโดยเกษตรกรรมยั่งยืน การทำเกษตรกรรมยั่งยืนควรมีความสอดคล้องกับสภาพภูมิศาสตร์ และภูมิสังคม แนวทางการดำเนินงานในอนาคต ควรให้เกษตรกรที่ผ่านการฝึกอบรมวางแผนการผลิต ในการทำการเกษตรผสมผสาน หรือเกษตรทฤษฎีใหม่ ในพื้นที่ของตน เพื่อให้เกษตรกรสามารถนำความรู้ไปขยายผลและพัฒนาตนเองตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงและมีการติดตามประเมินผล ให้คำปรึกษาและเป็นที่ปรึกษาให้เกษตรกร เพื่อเป็นการสร้างความมั่นใจให้กับตัวเกษตรกร สามารถปฏิบัติได้ พึ่งพาตนเองได้

8.5 ผลการศึกษาองค์ความรู้ทางการเกษตรใหม่ๆ ที่คิดค้นโดยศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านซึ่งได้เข้าร่วมโครงการฯปีงบประมาณ พ.ศ. 2559

จากศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน 143 แห่ง พบว่า การศึกษาองค์ความรู้ทางการเกษตรใหม่ๆ ที่คิดค้นโดยศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านซึ่งได้เข้าร่วมโครงการฯ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 จากปราชญ์ชาวบ้านประจำศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านทั่วประเทศ จำนวน 143 ศูนย์ พร้อมทั้งเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการฯ จากสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด และตัวแทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พบว่า ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ร้อยละ 30.07

มีการคิดค้นองค์ความรู้ทางการเกษตรใหม่ๆ ที่จะนำไปถ่ายทอดให้เกษตรกร จากผลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าทาง ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านมีการพัฒนาองค์ความรู้ของตนเองในการที่จะนำไปถ่ายทอดให้กับเกษตรกร ทั้งนี้ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการติดตามและสนับสนุนการคิดค้นองค์ความรู้ใหม่เพื่อการต่อยอดและควรมีการทำการวิจัยเพื่อเป็นการสนับสนุนองค์ความรู้ต่างๆ ให้เข้าสู่ระบบทางวิทยาศาสตร์เพื่อความยั่งยืนในการพัฒนาองค์ความรู้ นั้นๆ ต่อไป

8.6 ผลการศึกษาการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาชุมชนเกษตรสู่การเป็นชุมชนเกษตรเศรษฐกิจพอเพียง ที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพภูมินิเวศและภูมิสังคม โดยการใช้ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านเป็น ต้นแบบและสถานที่ถ่ายทอดความรู้ประจำท้องถิ่น ใน 4 ภูมิภาคๆ ละ 1 แห่ง ดังนี้

1) แผนแม่บทพัฒนาชุมชนสู่การเป็นชุมชนเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงบ้านคลองเสียว หมู่ที่ 10 อำเภอเวียงสระ จังหวัดสุราษฎร์ธานี เป็นแผนที่มีจัดทำขึ้นโดยการมีส่วนร่วมของ ชุมชน ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงระดับชุมชน บ้านคลองเสียว (นายโกศล สุขเกษม) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มุ่งเน้นในการสร้างการรวมกลุ่มเพื่อการจัดการทั้งด้านการผลิต ด้านราคา ด้านตลาด ตลอดจนเป็นแหล่งทุนให้กับสมาชิกในกลุ่ม ทั้งนี้มีการส่งเสริมการปลูกพืชแบบผสมผสานเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร และมีผลผลิตจำหน่ายได้ตลอดทั้งปี อีกทั้งการส่งเสริมการเพิ่มมูลค่าผลผลิตที่มีอยู่ในพื้นที่ และการทำการตลาด Online (E-Commerce) เพื่อเพิ่มช่องทางการตลาดที่สามารถกำหนดราคาได้ตามความเหมาะสม อีกทั้งเป็นการประชาสัมพันธ์ผลผลิตทางการเกษตรของพื้นที่ เนื่องจากทางศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงระดับชุมชนบ้านคลองเสียว (นายโกศล สุขเกษม) มีการจัดหลักสูตรในการจัดฝึกอบรมและถ่ายทอดองค์ความรู้ในเรื่องของ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ การทำการเกษตรผสมผสาน ตลอดจนการลดต้นทุนการผลิตในการทำการเกษตร โดยทางศูนย์มีวิทยากรที่มีความรู้ ความสามารถที่จะคอยให้คำแนะนำ เป็นที่ปรึกษา และมีเครือข่ายที่เชื่อมโยงทั้งจากหน่วยงานของราชการ เอกชน องค์กรทางการศึกษา ที่พร้อมสนับสนุนให้แก่เกษตรกร ซึ่งจะเป็นประโยชน์กับชุมชนและเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนแผนแม่บทชุมชน เพื่อการสร้างเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงที่มีการแก้ไขปัญหาชุมชนและพัฒนาชุมชนให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

2) แผนแม่บทพัฒนาชุมชนเกษตรสู่การเป็นชุมชนเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงชุมชนบ้านม่วงไข่ หมู่ที่ 8 ตำบลกระเจาย อำเภอป่าต้ว จังหวัดยโสธร เป็นแผนที่มีจัดทำขึ้นโดยการมีส่วนร่วมของ ชุมชน ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติ จังหวัดยโสธร (นายนิคม เพชรผา) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มุ่งเน้นในการส่งเสริมการทำการเกษตรอินทรีย์ชีวภาพ ภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สร้างความรู้ ความเข้าใจ และความตระหนักของเกษตรกรในการทำการเกษตรอินทรีย์เพื่อเป็นการยกระดับการผลิตให้มีคุณภาพ สร้างการรวมกลุ่มการผลิต เพื่อเป็นการสร้างจุดเด่นให้กับผลผลิตทางการเกษตรในพื้นที่ การส่งเสริมการผลิตพันธุ์พืชใช้เอง เพื่อการลดต้นทุนการผลิต สร้างรูปแบบการตลาด Online (E-Commerce) และการเพิ่มมูลค่าผลผลิตด้วยการแปรรูปเพื่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งต่อไป โดยใช้ศูนย์กสิกรรมธรรมชาติจังหวัดยโสธร (นายนิคม เพชรผา) เป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนแผนแม่บท เนื่องจากศูนย์ฯ มีการจัดฝึกอบรม หลักสูตร “สัจธรรมชีวิตและการเฝ้าอยู่เฝ้ากิน” โดยมีเนื้อหาประกอบด้วย การทำปุ๋ยอินทรีย์น้ำ-ผง-ปั้นเม็ด การลดรายจ่ายโดยทำน้ำยาซักผ้า สบู่ การทำน้ำส้มควันไม้ เฉาก้อน การทำน้ำมันไบโอดีเซล การปลูกผัก ผลไม้ และการปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง การรวมกลุ่มเกษตรกรและการบริหารจัดการกลุ่ม การรวมตัวเป็นเครือข่ายที่ยึดมั่นคุณธรรม ขยัน ประหยัด ซื่อสัตย์ เสียสละ และกตัญญู

3) แผนแม่บทพัฒนาชุมชนเกษตรสู่การเป็นชุมชนเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงชุมชน ตำบลดอนแก้ว อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ เป็นแผนที่มีจัดทำขึ้นโดยการมีส่วนร่วมของ ชุมชน ศูนย์เรียนรู้ฐานสัมพันธ์เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง (นางทองดี โพธิยอง) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มุ่งเน้นในการสร้างการรวมกลุ่มในการผลิต สร้างความรู้ ความเข้าใจและข้อดีของการรวมกลุ่มให้เกษตรกรเกิดความตระหนัก และเห็นข้อดี สร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่ม สร้างความรู้ ความเข้าใจในการบริหารจัดการน้ำ ทั้งรูปแบบการให้น้ำ การวางแผนการใช้ การปลูกพืชใช้น้ำน้อย การส่งเสริมการปลูกพืชแบบผสมผสาน และการเพิ่มมูลค่าผลผลิตทางการเกษตร เพื่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งต่อไป โดยใช้ศูนย์เรียนรู้ฐานสัมพันธ์เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจพอเพียง (นางทองดี โพธิยอง) เป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนแผนแม่บท เนื่องจากทางศูนย์ฯ มีการทำเกษตรตามแนววิถีเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการพึ่งพาตนเองในระดับครอบครัว โดยมีหลักสูตรที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับฐานอาหารและยา การเรียนรู้เรื่องของผักปลอดภัย การทำน้ำเต้าหู้ ถั่วพู การดูแลสุขภาพ ฐานพลังงาน การเรียนรู้การทำถ่านที่ได้คุณภาพ และน้ำส้มควันไม้ พืชพลังงานทดแทนในการผลิตน้ำมันไบโอดีเซล ฐานลดต้นทุนการผลิตทางการเกษตร การเรียนรู้เรื่องของการวิเคราะห์ดินเพื่อการเพาะปลูก การทำปุ๋ยหมัก การทำปุ๋ยน้ำอินทรีย์ชีวภาพ การทำดินระเบิด ฐานผลิตของกิน/ ของใช้ในครัวเรือน การเรียนรู้เรื่องของการทำยาอเนกประสงค์ การทำการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร การทำการเกษตรพอเพียงในพื้นที่บ้าน/ การทำกิจกรรมลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว

4) แผนแม่บทพัฒนาชุมชนเกษตรสู่การเป็นชุมชนเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงหมู่ 2 ตำบลท่ามะขาม อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี เป็นแผนที่มีจัดทำขึ้นโดยการมีส่วนร่วมของ ชุมชน ศูนย์พัฒนาเทคโนโลยีการเกษตรและพลังงานทางเลือกกาญจนบุรี (นางทิวพร ศรีวรกุล) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มุ่งเน้นในการสร้างการรวมกลุ่มในการผลิต สร้างความรู้ ความเข้าใจและข้อดีของการรวมกลุ่มให้เกษตรกรเกิดความตระหนัก มีทัศนคติที่ดี สร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่ม สร้างความรู้ ความเข้าใจในการบริหารจัดการน้ำ การส่งเสริมการปลูกพืชแบบผสมผสาน และการเพิ่มมูลค่าผลผลิตทางการเกษตร เพื่อเป็นการสร้างความเข้มแข็งและยั่งยืนให้กับชุมชน โดยใช้ศูนย์พัฒนาเทคโนโลยีการเกษตรและพลังงานทางเลือกกาญจนบุรี (นางทิวพร ศรีวรกุล) เป็นต้นแบบในการพัฒนาและขับเคลื่อนการดำเนินงาน เนื่องจากศูนย์ฯมีแนวคิดและการดำเนินงานในเรื่องของการพึ่งพาตนเอง การรณรงค์ให้เกษตรกรหันมาทำการเกษตรแบบพึ่งพาตนเอง ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหาจักรีบรมราชูปถัมภ์ จักรีนฤพดินทร สยามินทราราช บรมนาถบพิตร มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ การค้นคว้าวิจัยพัฒนาเทคโนโลยีชีวภาพเพื่อการกสิกรรมการเพาะเลี้ยงสัตว์ การแพทย์เภสัชกรรม การพลังงานและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมอย่างรู้คุณค่า โดยนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ควบคู่ไปกับการถ่ายทอดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่ชุมชนและบุคคลทั่วไปได้นำไปใช้ในการดำเนินชีวิต

โดยสรุปแผนแม่บทชุมชน เป็นกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน และหน่วยงานในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง ที่ร่วมกันคิด ร่วมกันค้นหา และเรียนรู้ โดยรูปแบบการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาชุมชนเกษตรสู่การเป็นชุมชนเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงนั้น อยู่บนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง คือ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อให้ได้แผนแม่บทชุมชนที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพภูมิณีเวศและภูมิสังคม และมีศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน เป็นต้นแบบและสถานที่ถ่ายทอดความรู้ประจำท้องถิ่น จากภาพข้างต้น สามารถสรุปเป็นประเด็นต่างๆ ได้ดังนี้

1) กระบวนการและขั้นตอนการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาชุมชนเกษตร ประกอบด้วยกระบวนการและขั้นตอนดังนี้

1.1) ศึกษาบริบทชุมชน โดยให้ชุมชนรู้และเข้าใจบริบทของตนเอง สภาพเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และการเกษตรในชุมชน

1.2) วิเคราะห์ศักยภาพของชุมชนที่สามารถพัฒนาได้ ตลอดจนปัญหาและความต้องการของชุมชนในมิติต่างๆ เช่น ด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม การเกษตร และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น เพื่อให้ทราบถึงปัญหา สาเหตุของปัญหา ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากปัญหา ตลอดจนบริเวณพื้นที่ที่พบปัญหา

1.3) วางแนวทางการพัฒนาชุมชนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับภูมินิเวศและภูมิสังคมของชุมชน จากสภาพปัญหาของทั้ง 4 แห่ง พบว่า มีปัญหาในลักษณะเดียวกัน ในเรื่องของ ราคาผลผลิตตกต่ำ ต้นทุนการผลิตสูง คุณภาพผลผลิตไม่ได้คุณภาพ การรวมกลุ่มไม่เข้มแข็ง ตลอดจนปัญหาด้านการตลาด ซึ่งจากปัญหาดังกล่าว ทางชุมชนได้มีแนวทางการแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่มุ่งเน้นในการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการแก้ไขปัญหา โดยในพื้นที่ชุมชน ทั้ง 4 แห่ง มีศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านที่มีการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ และถ่ายทอดให้กับเกษตรกรและบุคคลที่สนใจอยู่แล้ว ซึ่งจากปัญหาดังกล่าว ทางศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านมีศักยภาพในการแก้ไขปัญหาและพัฒนา ทั้งในการถ่ายทอดองค์ความรู้ พัฒนาทักษะ ทัศนคติ ตลอดจนการสร้างเครือข่ายการพัฒนาที่จะสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชน

1.4) ประชาพิจารณ์ร่างแผนแม่บท เพื่อนำเสนอข้อมูลและรับฟังความคิดเห็นจากผู้ที่เกี่ยวข้อง ที่มีต่อแผนแม่บทดังกล่าว ทั้งนี้การประชาพิจารณ์ยังเป็นการทำความเข้าใจเบื้องต้นแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับแผนแม่บท และเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ประกอบในแผนแม่บทอีกด้วย

1.5) แก้ไข ปรับปรุงข้อมูลให้ถูกต้องและมีความสมบูรณ์

1.6) จัดทำแผนแม่บทการพัฒนาชุมชนเกษตรฉบับสมบูรณ์

1.7) เผยแพร่แผนแม่บทและสร้างความเข้าใจในการนำแผนแม่บทไปปฏิบัติ

2) บทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ที่มีความเกี่ยวข้องกับแผนแม่บทการพัฒนาชุมชนเกษตร

2.1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีบทบาทหน้าที่ได้แก่

1) วางนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนเกษตรที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพภูมินิเวศและภูมิสังคม

2) สนับสนุนงบประมาณที่เหมาะสมแก่การพัฒนาชุมชนเกษตรและศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน

3) สนับสนุนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และสามารถให้คำปรึกษา แนะนำ ตลอดจนการเป็นที่เลี้ยงแก่ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านและชุมชนเกษตรได้

4) สนับสนุนองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่ทันสมัย ถูกต้อง และมีคุณภาพ

5) สร้างและพัฒนาเครือข่ายที่สามารถต่อยอดองค์ความรู้จากศูนย์เครือข่ายปราชญ์บ้านสู่ชุมชนเกษตรได้อย่างเป็นรูปธรรมตลอดห่วงโซ่การผลิต

2.2) ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ในการขับเคลื่อนแผนแม่บทการพัฒนาชุมชนเกษตรสู่การเป็นชุมชนเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านเป็นสถานที่ที่มีความพร้อมในการเป็นศูนย์กลาง

ของการถ่ายทอดองค์ความรู้ และพัฒนาทักษะให้เกษตรกรและชุมชน และเป็นต้นแบบในการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ จึงมีบทบาทหน้าที่ดังนี้

- 1) ถ่ายทอดความรู้และพัฒนาทักษะด้านการเกษตรให้แก่เกษตรกร และชุมชนเกษตร
- 2) เสริมสร้างความเข้มแข็งในการรวมกลุ่มและบริหารจัดการกลุ่ม
- 3) ให้คำปรึกษา แนะนำด้านการพัฒนาการผลิต การพัฒนาคุณภาพการผลิต ผลผลิต การอนุรักษ์

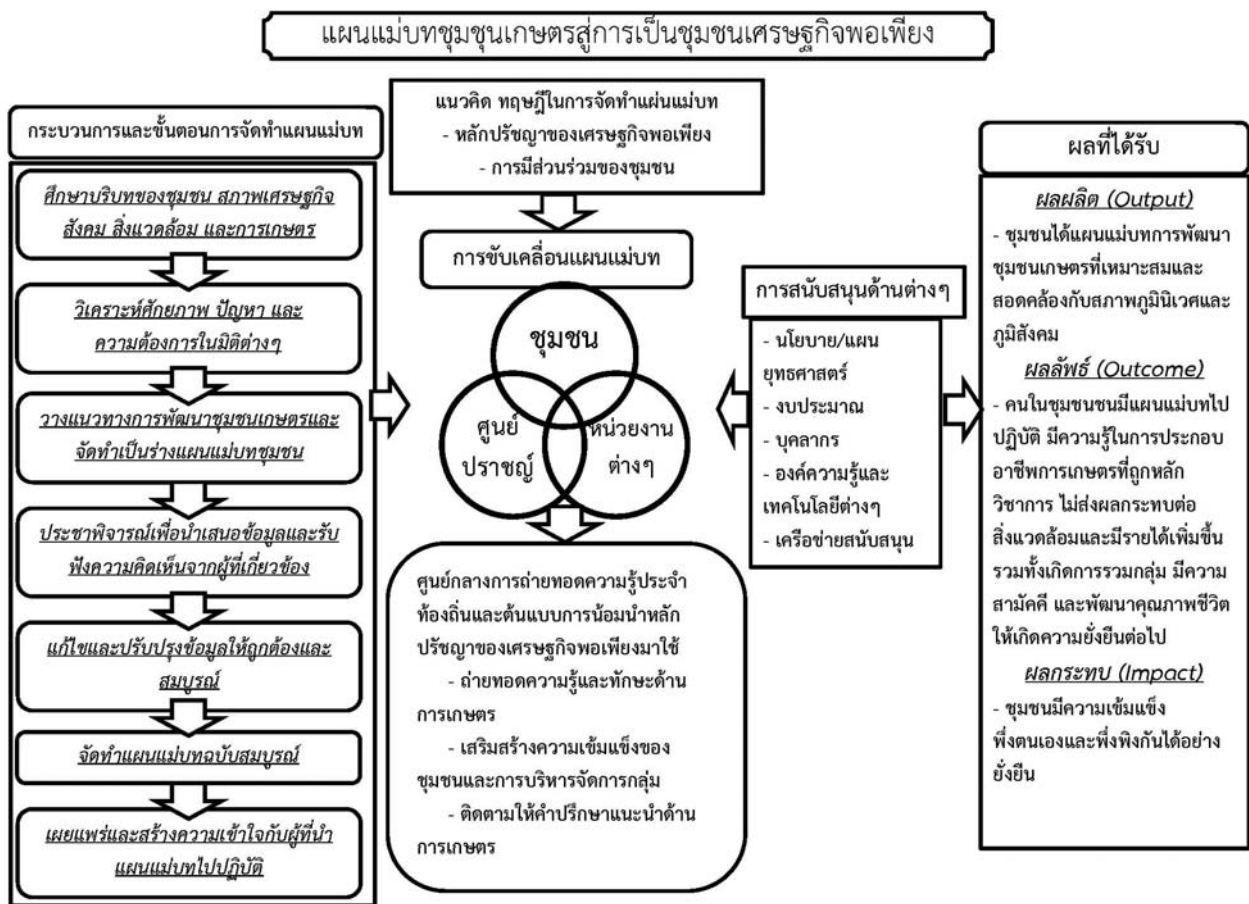
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

3) ผลที่ได้รับ มีดังนี้

3.1) ผลผลิต (Output) คือ ชุมชนได้รับแผนแม่บทการพัฒนาชุมชนเกษตรที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพภูมินิเวศและภูมิสังคม

3.2) ผลลัพธ์ (Outcome) คือ เกษตรกรในชุมชนที่มีการนำแผนแม่บทการพัฒนาชุมชนเกษตรไปปฏิบัติ มีความรู้ความเข้าใจในการประกอบอาชีพการเกษตรที่ถูกต้องตามหลักวิชาการและไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดจนมีรายได้จากการผลิตทางการเกษตรเพิ่มขึ้น ลดรายจ่ายภายในครัวเรือนและการทำการเกษตร เกิดการรวมกลุ่ม มีความสามัคคี และพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

3.3) ผลกระทบ (Impact) คือ ชุมชนมีความเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ มีการพึ่งพิงกันได้อย่างยั่งยืน

ภาพที่ 1 รูปแบบการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาชุมชนเกษตรสู่การเป็นชุมชนเกษตรเศรษฐกิจพอเพียง

9. ข้อเสนอแนะจากการศึกษา

9.1 สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ควรมีการส่งเสริมและพัฒนาการดำเนินงานโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ดังนี้

1) ส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาปราชญ์ชาวบ้าน

- ส่งเสริมองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงผ่านกระบวนการถ่ายทอดในรูปแบบต่าง ๆ ให้แก่ปราชญ์ชาวบ้าน อาทิ การจัดฝึกอบรม การจัดสัมมนาให้กับปราชญ์ชาวบ้าน และผู้สืบทอดปราชญ์ชาวบ้าน ที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ด้วยการประสานความร่วมมือกับสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในการเป็นผู้ถ่ายทอดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเน้นย้ำหลักการแนวทางในการประยุกต์ใช้และปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันและได้นำไปถ่ายทอดให้แก่เกษตรกรได้อย่างเป็นรูปธรรม พร้อมทั้งนำข้อเสนอแนะที่ได้จากการฝึกอบรมจัดทำเป็นคู่มือในการดำเนินชีวิตทางการเกษตรตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเผยแพร่สู่เกษตรกรและประชาชนต่อไป

- สนับสนุนและส่งเสริมองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ ให้แก่ปราชญ์ชาวบ้าน และคณะทำงานของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน โดยการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการถ่ายทอดความรู้ และเทคนิคการผลิตตามระบบมาตรฐานสากล เพื่อเพิ่มเติมองค์ความรู้ ความเข้าใจ รวมถึงขั้นตอนในการขอรับรองมาตรฐาน พร้อมทั้งจัดทำคู่มือสำหรับใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเพื่อยกระดับคุณภาพของผลผลิต

- ส่งเสริมองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ในการทำการเกษตรให้แก่ปราชญ์ชาวบ้าน และคณะทำงานของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน โดยการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในการถ่ายทอดความรู้ และเทคนิคการผลิตตามระบบมาตรฐานสากล เพื่อเพิ่มเติมองค์ความรู้ ความเข้าใจในการทำการเกษตรและใช้ถ่ายทอดให้แก่เกษตรกร

- สนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนาทักษะการถ่ายทอดความรู้ของปราชญ์ชาวบ้านและคณะวิทยากร โดยการจัดกิจกรรมการพัฒนาทักษะการถ่ายทอดความรู้ เช่น การจัดฝึกอบรม/ จัดสัมมนา ภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อให้เกิดความเชี่ยวชาญและเรียนรู้เทคนิคการถ่ายทอดใหม่ๆ ที่เป็นประโยชน์ในการกระตุ้นให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเกิดกระบวนการเรียนรู้ได้มากขึ้น

- ส่งเสริมกิจกรรมการพัฒนาทักษะการถ่ายทอดความรู้ของปราชญ์ชาวบ้านและคณะวิทยากร โดยการจัดกิจกรรมการพัฒนาทักษะการถ่ายทอดความรู้ เช่น การจัดฝึกอบรม/ จัดเวทีเสวนา ภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เทคนิคและแนวทางการถ่ายทอดความรู้ที่เป็นประโยชน์ให้แก่ปราชญ์ชาวบ้านและคณะวิทยากรเกิดความเชี่ยวชาญในการถ่ายทอดความรู้ ตลอดจนสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาต่อยอดเกษตรกรเพื่อเพิ่มบุคลากรในการปฏิบัติงานของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านต่อไป

- สนับสนุนการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน โดยบูรณาการความร่วมมือระหว่างศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านร่วมกับสถาบันการศึกษา สำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยให้กองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืนเป็นหน่วยงานประสานความร่วมมือ ในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันและตอบสนองความต้องการของเกษตรกร รวมทั้งสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ ซึ่งอาจแบ่งแนวทางการพัฒนาเป็น 2 ส่วน คือ จัดทำ

“วิชาหลัก” ที่เน้นแนวคิดการพัฒนาและวิเคราะห์ตนเองตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และส่วนที่ 2 คือ จัดทำ “วิชาทางเลือกเพื่อการดำรงชีวิต” ที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่สอดคล้องตามศักยภาพของพื้นที่ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้เกษตรกรสามารถเลือกรายวิชาที่สนใจได้อย่างอิสระ

- สนับสนุนให้ปราชญ์ชาวบ้านร่วมกับหน่วยงานส่วนท้องถิ่น และสถาบันการศึกษาในพื้นที่เพื่อติดตามการปฏิบัติกิจกรรมของเกษตรกรผู้ผ่านการฝึกอบรมจากโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน ทั้งนี้ เพื่อให้คำปรึกษา แนะนำ รับทราบปัญหา อุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมตามแนวทางที่ได้ศึกษาจากศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน รวมทั้งร่วมกันหาแนวทางการแก้ไขปัญหา เพื่อใช้ในการพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

- สนับสนุนการพัฒนาเกษตรกรผู้ผ่านการฝึกอบรมให้เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้โดยการประสานความร่วมมืออย่างบูรณาการกับหน่วยงานภายใต้สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในการสนับสนุนให้เกษตรกรที่มีศักยภาพ/ ความพร้อม ให้ได้รับการพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ตามความถนัดและความสนใจ เพื่อสร้างความมั่นใจและเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติกิจกรรมการพึ่งพาตนเอง ตลอดจนพัฒนาสู่การเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านต่อไป

- ส่งเสริมและสนับสนุนการสร้างแนวทางพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านร่วมกับเจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน โดยสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ควรมอบหมายให้เกษตรและสหกรณ์จังหวัดทำหน้าที่ในการติดตามผลการดำเนินงานของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน และจัดทำรายงานสถานการณ์ความก้าวหน้า ปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินงาน การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น รวมทั้งข้อเสนอแนะในการดำเนินงานให้กับกองนโยบายเทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการจัดทำแนวทางพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านต่อไป

2) สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ควรสนับสนุนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อปราชญ์ชาวบ้านและบุคลากรภายในศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านผ่านช่องทางการสื่อสารในรูปแบบต่างๆ อย่างต่อเนื่อง อาทิ การรับข้อมูลข่าวสารผ่านทางเจ้าหน้าที่ จดหมายข่าว แผ่นพับประชาสัมพันธ์ เอกสารวิชาการต่างๆ หรือผ่านทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นต้น เพื่อเป็นการสนับสนุนการเข้าถึงแหล่งข้อมูลที่เป็นประโยชน์ของปราชญ์ชาวบ้าน และประชาสัมพันธ์กิจกรรม ข่าวสาร องค์ความรู้ ความเคลื่อนไหวของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านให้ผู้สนใจได้เข้าถึงและรับทราบ

3) สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ควรสนับสนุนการพัฒนาการจัดฝึกอบรมให้มีประสิทธิภาพ โดย

- ปราชญ์ชาวบ้านและผู้รับผิดชอบโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านควรตระหนักถึงความพร้อมของเกษตรกรในการเข้ารับการถ่ายทอดความรู้ ทั้งด้านช่วงเวลาที่เหมาะสมในการจัดการฝึกอบรม ได้แก่ ไม่ตรงกับฤดูกาลผลิตและเก็บเกี่ยว พิธีการ ประเพณีหรือกิจกรรมสำคัญของชุมชน ด้านศักยภาพในการเรียนรู้ของเกษตรกร ได้แก่ ความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ ทั้งนี้เพื่อเป็นการเสริมสร้างประสิทธิภาพของการจัดฝึกอบรมให้บรรลุวัตถุประสงค์มากขึ้น

- ขยายโอกาสให้เยาวชนในสถานศึกษาได้เข้ารับการฝึกอบรมในโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อเป็นการพัฒนาผู้สืบทอดทางด้านเกษตรสู่การเป็นเกษตรกรรุ่นใหม่ที่มีความรู้ ความเข้าใจ และ

ทัศนคติที่ดีต่อการทำการเกษตร มีแนวคิดในการพัฒนาตนเองอย่างเป็นขั้นเป็นตอน จากการเริ่มผลิตที่มีประสิทธิภาพ และมีผลผลิตที่มีคุณภาพบนพื้นฐานการผลิตที่สอดคล้องตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง

9.2 กระบวนการเกษตรและสหกรณ์ควรส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาเกษตรกรที่ผ่านการฝึกอบรม โดย

1) ส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรที่ผ่านการฝึกอบรมโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายประชาชนชาวบ้านให้มีความรู้เทคนิค และประสบการณ์ ตลอดจนการรวมกลุ่มการผลิต การแปรรูปที่มีความเหมาะสมกับบริบทและศักยภาพของเกษตรกรและชุมชน ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรเหล่านี้เกิดการพัฒนาสู่การพึ่งพาตนเอง ครอบครัวยุคใหม่ ชุมชน และการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นประโยชน์อย่างแท้จริง พร้อมทั้งผลักดันให้พื้นที่ของเกษตรกรกลุ่มดังกล่าวเป็นจุดเรียนรู้ของชุมชน

2) สนับสนุนที่ปรึกษาหรือพี่เลี้ยง ปัจจัยการผลิตบางประเภทตามความจำเป็นให้แก่เกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรที่ได้รับการถ่ายทอดความรู้ในช่วง 10 วันแรกหลังเสร็จสิ้นการฝึกอบรมเพื่อสนับสนุนให้เกษตรกรเกิดความสำเร็จในการนำความรู้ไปประยุกต์ปฏิบัติ อีกทั้งยังเป็นการเสริมสร้างความมั่นใจให้กับเกษตรกรและครอบครัวเกษตรกรให้มีความเชื่อมั่นในการนำองค์ความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ปฏิบัติมากขึ้น

3) เสริมสร้างเกษตรกรผู้ผ่านการฝึกอบรมให้เป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้ด้านการทำบัญชีครัวเรือน เนื่องจากเกษตรกรผู้ผ่านการฝึกอบรมจากศูนย์เครือข่ายประชาชนชาวบ้านมีระดับความรู้ ความเข้าใจในวิชาการทำบัญชีครัวเรือนเฉลี่ยสูงที่สุด โดยการคัดเลือกเกษตรกรและสนับสนุนให้ได้รับการพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้ด้านการทำบัญชีครัวเรือนและการใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่ได้จากการจดบันทึก ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างความมั่นใจและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำบัญชีครัวเรือน พร้อมทั้งพัฒนาสู่การเป็นตัวอย่างหรือวิทยากรถ่ายทอดความรู้ด้านบัญชีครัวเรือนของชุมชน เพื่อให้ชุมชนเกิดการเรียนรู้อย่างยั่งยืน

9.3 กระบวนการเกษตรและสหกรณ์ควรสนับสนุนการพัฒนาต่อยอดการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเกษตรกรที่มีความพร้อมเข้าสู่การทำธุรกิจเกษตร โดย

1) ส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเกษตรกรเข้าสู่กระบวนการรับรองมาตรฐาน เพื่อเป็นการผลักดันให้ผลิตภัณฑ์ที่เกิดจากการพัฒนาหรือต่อยอดองค์ความรู้จากศูนย์เครือข่ายประชาชนชาวบ้านของกลุ่มเกษตรกรเข้าสู่กระบวนการขอรับรองมาตรฐาน ตลอดจนประสานความร่วมมือกับกรมทรัพย์สินทางปัญญาในการเป็นผู้ให้ความรู้และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนทรัพย์สินทางปัญญา เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศที่เกิดจากการคิดค้นโดยเกษตรกรคนไทย

2) ส่งเสริมการสร้างตราสินค้า (Brand) การบรรจุภัณฑ์ (Packaging) และสนับสนุนการสร้างช่องทางจัดจำหน่ายสินค้าให้แก่ผู้บริโภคอย่างยุติธรรม พร้อมทั้งมีการจัดทำโครงการมหกรรมแสดงสินค้าในระดับภูมิภาคและระดับประเทศ เพื่อประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเกษตรกรและเป็นเวทีให้ผู้บริโภคพบผู้ผลิตโดยตรง

3) สนับสนุนการสร้างตลาดชุมชน การตลาดออนไลน์ (Online Marketing) โดยการพัฒนาศูนย์เครือข่ายประชาชนชาวบ้านให้เป็นสถานที่รวบรวมผลผลิต/ ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเกษตรกร/ ชุมชน และเป็นแหล่งกระจายข้อมูลผลผลิตของชุมชนให้กับผู้บริโภค เป็นการเพิ่มช่องทางการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรของชุมชนให้ทั่วถึงมากขึ้น โดยมีสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัดเป็นผู้ประสานงานและอำนวยความสะดวกให้กิจกรรมดังกล่าวสามารถดำเนินการได้อย่างเป็นรูปธรรม

9.4 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ควรสนับสนุนการพัฒนาการถ่ายทอดความรู้สู่เกษตรกรให้มีประสิทธิภาพ โดย

1) สนับสนุนการประชาสัมพันธ์วิถีการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการคัดเลือก ปรากฏชาวบ้านและวิทยากรดีเด่นในแต่ละพื้นที่ เพื่อเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต (Role Model) พร้อมทั้งมีการถอดบทเรียนและนำความรู้และประสบการณ์จัดทำเป็นชุดความรู้ คู่มือ สื่อรูปแบบต่างๆ ถ่ายทอดให้แก่เกษตรกรหรือผู้ที่สนใจ อีกทั้งยังเป็นการสร้างขวัญ กำลังใจ และแรงจูงใจในการดำเนินชีวิตให้แก่ผู้ที่เริ่มต้นหรือสนใจ

2) สนับสนุนการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้านการพัฒนาเกษตรกรของโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่าย ปรากฏชาวบ้านให้แก่หน่วยงานหรือศูนย์การเรียนรู้อื่นที่มีการดำเนินงานที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับศูนย์เครือข่าย ปรากฏชาวบ้านเพื่อพัฒนาการถ่ายทอดความรู้ให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลมากขึ้น

3) สนับสนุนการศึกษา วิจัยรูปแบบการบูรณาการการดำเนินงานพัฒนาเกษตรกรร่วมกับภาคส่วนต่างๆ ด้วยการถอดบทเรียนการบูรณาการการดำเนินงานพัฒนาเกษตรกรของศูนย์เครือข่าย ปรากฏชาวบ้านร่วมกับภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องจากผู้เอื้อกระบวนการ (Facilitator) หรือผู้อำนวยการความสะดวกให้เกิดกระบวนการพัฒนา ผู้เชื่อมประสานหรือเร่งปฏิกิริยา (Catalyst) ให้เกิดกระบวนการ พร้อมทั้งผู้เชื่อมเครือข่าย (Net worker) ทำให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างเกษตรกร/ กลุ่มเกษตรกรหรือกระบวนการทางสังคมสู่ความยั่งยืน เพื่อจัดทำต้นแบบ (Model) การบูรณาการการดำเนินงานพัฒนาเกษตรกรในพื้นที่ให้แก่หน่วยงานต่างๆ

9.5 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ควรสนับสนุนให้ศูนย์เครือข่าย ปรากฏชาวบ้านมีการจัดทำแผนแม่บทพัฒนาชุมชนเกษตร อีกทั้งสนับสนุนการขับเคลื่อนแผนแม่บทการพัฒนาชุมชนเกษตรโดยการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาค ที่เกี่ยวข้อง และมีการติดตามผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้น และให้คำปรึกษาในการดำเนินงานแก่ศูนย์เครือข่าย ปรากฏชาวบ้านเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการดำเนินงานตามแผน เกิดการแก้ไขปัญหาของชุมชนอย่างถูกต้องและเหมาะสมกับสภาพภูมินิเวศ ภูมิสังคมของชุมชนอย่างแท้จริง

10. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

10.1 ด้านการพัฒนาศูนย์เครือข่าย ปรากฏชาวบ้าน

1) ควรสนับสนุนงบประมาณการดำเนินงานโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่าย ปรากฏชาวบ้านอย่างต่อเนื่อง เพราะเป็นโครงการที่ทำให้เกษตรกรสามารถพึ่งพาตนเองได้จากการนำความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ใหม่ๆ ที่ได้รับการฝึกอบรมไปใช้ประโยชน์อย่างบูรณาการ เห็นได้จากเกษตรกรที่ผ่านการฝึกอบรมจากศูนย์เครือข่าย ปรากฏชาวบ้าน ปีงบประมาณ พ.ศ. 2559 ได้นำความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปลงมือปฏิบัติ ส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้ของครัวเรือนเพิ่มขึ้น รายจ่ายลดลง เกิดการออมสะสมเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันเพิ่มมากขึ้น เกิดการรวมกลุ่มเพื่อร่วมคิดร่วมปรึกษาหาแนวทาง ร่วมลงมือปฏิบัติ ดังนั้น ควรมีการสนับสนุนงบประมาณและประสานความร่วมมืออย่างบูรณาการในการดำเนินงานโครงการฯ ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน และสถาบันการศึกษา เพื่อให้สามารถขยายผลการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตตามแนวทางการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งนี้เพื่อปรับเปลี่ยนแนวคิดของเกษตรกรให้พึ่งพาตนเองได้ในระดับครัวเรือนก่อน แล้วจึงพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอนตามแนวทางการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่สู่การรวมกลุ่ม และการสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งและก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและชุมชน

2) สนับสนุนให้ศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน สร้างเครือข่ายทางวิชาการกับสถาบันการศึกษา หรือหน่วยงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาและวิจัย เพื่อ

- พัฒนางองค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์เกษตร เพื่อนำมาพัฒนาและกำหนดหลักสูตรการฝึกอบรม โดยการประยุกต์ใช้องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่เดิมร่วมกับเทคโนโลยีให้เหมาะสมตามภูมินิเวศและภูมิสังคม

- พัฒนาการถ่ายทอดความรู้ทางการเกษตร อาทิ หลักสูตร การถ่ายทอดความรู้ สื่อการเรียนรู้ และการประเมินผลการเรียนรู้ เป็นต้น เพื่อให้เกษตรกรเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของบริบทของพื้นที่และสภาพแวดล้อมในชุมชน

- พัฒนาและวิจัยองค์ความรู้ของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อเป็นการสนับสนุนองค์ความรู้ให้เกิดการต่อยอดและพัฒนาสู่การเป็นนวัตกรรมที่มีมาตรฐาน

3) สนับสนุนศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ในชุมชน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชน และเป็นสถานที่ที่การกระจายความรู้ ความเข้าใจในการทำเกษตรกรรมยั่งยืน

10.2 นโยบายด้านการพัฒนาเกษตรกร

1) ควรส่งเสริมและสนับสนุนการใช้องค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เหมาะสมกับการปฏิบัติกิจกรรมของเกษตรกรที่ผ่านการฝึกอบรมจากโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านตามสภาพภูมินิเวศและภูมิสังคม โดยการประสานงานความร่วมมืออย่างบูรณาการกับหน่วยงานภายใต้สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในการส่งเสริมและสนับสนุนการใช้องค์ความรู้และภูมิปัญญาที่เหมาะสมกับการปฏิบัติกิจกรรมของเกษตรกร ทั้งนี้ควรประสานความช่วยเหลือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานในระดับพื้นที่ในการประสานความช่วยเหลือกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในการจัดหาวัตถุดิบ ปัจจัยการผลิตที่จำเป็นต่อการปฏิบัติกิจกรรมในขั้นพื้นฐาน และการติดตาม ประเมินผลเพื่อรับทราบปัญหา อุปสรรค และให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกร

2) ควรสนับสนุนการเสริมสร้างองค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่างๆ ที่เหมาะสมกับการพัฒนาการเกษตร โดยการประสานความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องร่วมศึกษา วิจัย ต่อยอดองค์ความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือนวัตกรรมที่เกิดขึ้นจากศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านหรือเกษตรกรที่ผ่านการฝึกอบรมจากโครงการพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านเพื่อบูรณาการองค์ความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือนวัตกรรมร่วมกับแนวคิดทางวิทยาศาสตร์ให้ได้องค์ความรู้และนวัตกรรมใหม่ๆ ที่มีมาตรฐาน เหมาะสมกับสภาพภูมินิเวศและภูมิสังคม

3) ควรส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนากระบวนการดำเนินกิจกรรมการพึ่งพาตนเองตามแนวคิดและหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านให้เป็นต้นแบบในชุมชน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเกษตรกรและขยายผลสู่การเป็นชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงที่มุ่งเน้นการพัฒนาการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยยึดหลักความยืดหยุ่นในการปรับตัวที่สอดคล้องและเหมาะสมกับภูมิสังคมและภูมินิเวศในแต่ละพื้นที่ให้เกิดผลเชิงประจักษ์

10.3 นโยบายด้านการพัฒนาความยั่งยืนในการทำเกษตรกรรม

1) ส่งเสริมการทำระบบการเกษตรที่ยั่งยืน โดยการส่งเสริมความรู้และทักษะในการทำเกษตรแบบผสมผสาน วนเกษตร เกษตรอินทรีย์และเกษตรธรรมชาติที่ให้ความสำคัญกับการรักษาความสมดุลของระบบนิเวศตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่เกษตรกร พร้อมทั้งสนับสนุนความรู้และข้อมูลในการบริหารจัดการฟาร์มอย่างเหมาะสมต่อสภาพแวดล้อม ตลอดจนการผลิตอาหารที่ปลอดภัยใช้บริโภคในครัวเรือน และเป็นที่ยอมรับของตลาด

2) ส่งเสริมให้เกษตรกรร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนาภาคเกษตรกรรม โดยมอบหมายให้ กองนโยบาย เทคโนโลยีเพื่อการเกษตรและเกษตรกรรมยั่งยืน ประสานความร่วมมือกับสำนักงานเกษตรและสหกรณ์จังหวัด ในแต่ละพื้นที่ในการส่งเสริมให้เกษตรกรแกนนำและปราชญ์ชาวบ้านที่เป็นต้นแบบในการน้อมนำหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาภาคเกษตรกรรมของชาติ

3) สนับสนุนการเสริมสร้างองค์ความรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีต่างๆ ที่เหมาะสมทางการเกษตร โดยการประสานความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาและหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องร่วมศึกษา วิจัยต่อยอดองค์ความรู้ และ ภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือนวัตกรรมที่เกิดขึ้นจากศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้าน เพื่อบูรณาการการเรียนรู้ร่วมกับแนวคิด ทางวิทยาศาสตร์ให้ได้องค์ความรู้ และนวัตกรรมใหม่ๆ ที่มีมาตรฐาน เหมาะสมกับสภาพภูมินิเวศและภูมิสังคม พร้อมทั้งสนับสนุนการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมให้แก่เกษตรกรอย่างต่อเนื่อง

4) สนับสนุนการวิจัยพัฒนาสินค้าเกษตรที่เป็นที่ต้องการของตลาด โดยการศึกษา รวบรวมวิเคราะห์ความ ต้องการของผู้บริโภคทั้งในระดับชาติและนานาชาติ เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการกำหนดกรอบนโยบาย การส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรที่มุ่งเน้นความปลอดภัยต่อผู้บริโภค และมีคุณภาพ สามารถเข้าสู่การแข่งขันในตลาด ประชาคมอาเซียนได้

10.4 นโยบายด้านการพัฒนาผลผลิต/ ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเกษตรกร

1) สนับสนุนการวิจัยพัฒนาสินค้าเกษตรที่เป็นที่ต้องการของตลาด โดยการศึกษา รวบรวมและวิเคราะห์ ความต้องการของผู้บริโภคทั้งในระดับชาติและนานาชาติ เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการกำหนดกรอบนโยบาย การส่งเสริมการผลิตสินค้าเกษตรในพื้นที่ต่างๆ ที่มีศักยภาพและความพร้อม เพื่อให้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค และมีปริมาณที่เพียงพอ

2) ส่งเสริมการสร้างตราสินค้า (Brand) การบรรจุภัณฑ์ (Packaging) และสนับสนุนการสร้างช่องทาง จัดจำหน่ายสินค้าให้แก่ผู้บริโภคอย่างยุติธรรม เช่น การพัฒนาศูนย์เครือข่ายปราชญ์ชาวบ้านให้เป็นสถานที่รวบรวม ผลผลิต/ ผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเกษตรกรที่ได้กำหนดคุณภาพและราคาสินค้าร่วมกันตามความเหมาะสม เป็นต้น พร้อมทั้ง มีการจัดทำโครงการมหกรรมแสดงสินค้าเกษตรในระดับภูมิภาคและระดับประเทศ เพื่อประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ของ กลุ่มเกษตรกรและเป็นเวทีให้ผู้บริโภคพบผู้ผลิตโดยตรง ซึ่งจะเป็นการกระตุ้นการพัฒนาสินค้าจากการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ในการผลิต การแปรรูป และการจำหน่าย และเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนากระบวนการผลิตของกลุ่มเกษตรกร ให้ตรงตามความต้องการมีคุณภาพและตรงตามมาตรฐาน ทั้งนี้เพื่อเป็นการเตรียมพร้อมรับการแข่งขันในระบบตลาด ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

3) สนับสนุนการพัฒนาระบบตลาดสินค้าเกษตร การสร้างความรู้ ความเข้าใจ การตลาดออนไลน์ (Online Marketing) เพื่อเป็นช่องทางให้เกษตรกรสามารถจำหน่ายผลิตผลทางการเกษตรได้หลากหลายมากยิ่งขึ้น โดยเน้น ผลผลิตทางการเกษตรที่มีคุณภาพ ได้มาตรฐานและการเกษตรปลอดภัยทั้งต่อเกษตรกรและผู้บริโภค อีกทั้งเป็นการ สร้างความเชื่อมโยงระหว่างผู้ผลิตและผู้บริโภคให้สามารถเข้าถึงแหล่งอาหารที่ปลอดภัย พร้อมทั้งสนับสนุนการพัฒนา ระบบโลจิสติกส์ที่มีประสิทธิภาพและความเหมาะสมต่อการขนส่งผลผลิตทางการเกษตรจากฟาร์มของเกษตรกร สู่ตลาดสินค้าเกษตร

10.5 ด้านการจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาชุมชนเกษตรสู่การเป็นชุมชนเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพภูมินิเวศและภูมิสังคม โดยการใช้ศูนย์เครือข่ายประชาชนชาวบ้าน เป็นต้นแบบและสถานที่ถ่ายทอดความรู้ประจำท้องถิ่น

1) สนับสนุนให้ชุมชนเกษตรมีการจัดทำ แผนแม่บทชุมชนเกษตร เพื่อเป็นกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ร่วมกันคิด ร่วมกันวิเคราะห์ สังเคราะห์ และเรียนรู้ โดยมีสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เป็นพี่เลี้ยงในการให้คำปรึกษา เพื่อเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนรู้และเข้าใจตนเอง เข้าใจบริบทของตนเอง สภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อนำมาวิเคราะห์ในการแก้ไขปัญหาของตนเอง เพื่อจัดทำเป็นแผนงาน โครงการในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาชุมชน ที่มาจากการคิดเห็นของชุมชนเอง ตอบสนองความต้องการของตนเอง ที่จะแก้ไขปัญหาของชุมชนที่เกิดขึ้น ทั้งนี้แผนแม่บทชุมชนเกษตรที่เกิดขึ้น จะเป็นแผนแม่บทที่สามารถพัฒนาชุมชนเกษตรสู่การเป็นชุมชนเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพภูมินิเวศและภูมิสังคมอย่างแท้จริงที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกคน โดยการให้ศูนย์เครือข่ายประชาชนชาวบ้านซึ่งมีอยู่ทั่วประเทศเป็นตัวขับเคลื่อนในการพัฒนาความรู้ ทักษะและแนวคิดในการพัฒนาชุมชนโดยการยึดแผนแม่บทของชุมชนเป็นแผนงานในการปฏิบัติ เนื่องจากทางศูนย์เครือข่ายประชาชนชาวบ้านมีศักยภาพทั้งด้านสถานที่ การยอมรับของชุมชน องค์กรความรู้ วิทยากร ตลอดจนเครือข่ายในการสนับสนุนทั้งภาครัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษาที่จะสามารถให้ความร่วมมือในการพัฒนาที่จะสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนเกษตรต่อไป

2) สนับสนุนศูนย์เครือข่ายประชาชนชาวบ้านเป็นต้นแบบในการขับเคลื่อนแผนแม่บทชุมชนเกษตร สร้างกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างความตระหนักในการทำเกษตรกรรมยั่งยืน เป็นศูนย์กลางของการสร้างชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงที่จะกระจายไปยังพื้นที่อื่นต่อไป

11. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

11.1 ควรศึกษาผลกระทบจากการนำองค์ความรู้ที่ได้รับจากการฝึกอบรมไปปฏิบัติ ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น เพื่อให้สามารถนำมากำหนดแนวทางในการพัฒนาหรือการต่อยอดองค์ความรู้ที่มีผลกระทบต่อเกษตรกรให้มีการกระจายทั้งในระดับชาติและนานาชาติต่อไป

11.2 ควรศึกษาผลของการขับเคลื่อนแผนแม่บทการพัฒนาชุมชนเกษตรสู่การเป็นชุมชนเกษตรเศรษฐกิจพอเพียงที่มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพภูมินิเวศและภูมิสังคม โดยการใช้ศูนย์เครือข่ายประชาชนชาวบ้าน เป็นต้นแบบและสถานที่ถ่ายทอดความรู้ประจำท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อให้ได้เห็นผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้น ตลอดจนปัญหาอุปสรรคจากการขับเคลื่อนแผน เพื่อใช้ในการนำมาปรับปรุงและพัฒนาแผนในระยะต่อไป

11.3 ควรมีการศึกษาความเชื่อมโยงของระบบโลจิสติกส์ (Logistics) ในการดำเนินกิจกรรมผลิตทางการเกษตรที่มีความสอดคล้องกับการผลิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการพัฒนากระบวนการส่งเสริมระบบการตลาดที่มีความเหมาะสม